

KAHAWPUAN IBAN KAMUMPAATAN

SARSILAH SIN NABIY ﷺ

IBAN SIN SHAMĀIL NIYA

لغة تاوسغ

BAHASA SINUG

هينم كان
الموقع الرسمي للشيوخ

Haytham Muhammad Jamīl Sarhan

Bakas Guru ha Mahad Haram Al-Masjid An-Nabawī
At-Ta'seel Al-Ilmiy Website

WAYBAYAD
DIH MAKADIARI HIDAGANG

**KAHAWPUAN IBAN
KAMUMPAATAN SARSILAH SIN
NABIY ﷺ IBAN SIN SHAMĀIL NIYA**

Siyulat hi:
Shaykh Haytham Muhammad Jamīl Sarhan
Bakas Guru ha Mahad Haram Al-Masjid An-Nabawī
At-Ta'seel Al-Ilmiy Website
<http://attasseel-alelmi.com>

*Bang man siya iyampun sin Allah, sibu da in duwa maas niya, agad in mga
timaabang nagpapatuw sin Kitab ini*

Nagjūlbahasa:
Sh. Engr. Hagmier L. Jairan
Kulliyah Al-Hadīth Ash-Sharīf
Islamic University of Madinah

المُخْتَصَرُ الْمُفِيدُ

لِسِيرَةِ النَّبِيِّ الْمُصْطَفَى ﷺ وَشَمَائِلِهِ

بقلم الفقير إلى عفو ربه:

هيثم بن محمد سرحان

المدرّس بمعهد الحرم بالمسجد النبوي - سابقاً -

والمشرف على موقع التّأصيل العلميّ

<http://attasseel-alelmi.com>

غفر الله له ولوالديه ولمن أعانه على إخراج هذا الكتاب

FIRST EDITION 2020®

All rights reserved

جميع حقوق الطبع محفوظة

**Malayngkan ha mga sila mabaya hiprint atawa hijulbahasa
sarta hipangdihil pag-ubus mapariksa sin nagbaktul.**

islamtorrent@gmail.com

engrabdz@gmail.com

Pamukalaung

Ha ngān sin Allāh, Baing Ulungun, Baing Kasihun

Bunnal tuud in pudji iban sanglit iban pagsukul tuput pa Allāh, pudjihun natu' Siya, mikitabang, mikiampun sarta' mikipatilibun pa Allāh dayng ha mga kangian sin ginhawa baran natu' iban kangian sin mga kakahinang natu'. Hisiyu-siyu in hidayatan sin Allāh wayna makalawung kaniya, hisiyu-siyu isab in piyasaran na sin Allāh ha kalawngan wayna makahidayat kaniya. Iban magnaiksaksi' aku sin wayruun tuput tuhan pagtag-iypunan susumbahun malayngkan tuput in Allāh tunggal wayruun limbang Niya. Iban magnaiksaksi' aku sin hi Muhammad iypun Niya sarta' Rasul Niya. "Ūh kamu amuin mga namaratsaya, kabuga' kamu pa Allāh sin mattan pagmabuga', iban ayaw kamu mikimatay malayngkan in kamu mga Muslim", "Ūh kamu amuin mga namaratsaya kabuga' kamu pa Allāh, iban pamūwngan niyu in kasabunnalan. Tunyukan kamu pa hinang marayaw iban ampunun kaniyu in pardusahan niyu, iban hisiyu-siyu in nagtaat pa Allāh iban pa Rasul Niya, tantu tüüd nadawhat niya in salaggu'-laggu' kamuddiyan".

Mahuli; in mga kabtangan ini maniyu'-tiyu', subay labi-ingatun sin mga sila amuin yaun duun in sababa'-baba' tagi-baya' humāti sin Nabiyy niya iban sin seerah agad in pamandu' niya, laung hi Ibn Al-Qayyim: "Bāng sawpama in kakūyagan sin iypun ha duwa huhulaan awn parsugpatan iban sin pamandu' sin Nabiyy, hangkan wājib duun ha tiyap-tiyap nagnanasihat pa baran niya, iban nag-aangan-angan sin kamuddiyan iban kakūyagan amuin umingat sin pamandu' niya, seerah niya, iban sin pakaradjaan niya amuin makaguwa' kaniya mabilang dayng ha mga tumpukan awam, sarta' hikasūwd kaniya mabilang dayng ha mga miyagad kaniya, tumpukan niya, iban parak niya, adapun in mga Manusiya' dii (ha parakala' ini) antara' sin kulang, mataud iban hiyarām (ha panghati) sarta' in karayawan duun ha Lima sin Allāh; dihilan niya in hisiyu-siyu in kabayaan niya, adapun in Allāh yaun duun Kaniya in sangat karayawan salaggu'-laggu'".

Pangayuun ku pa Allāh Mahatinggi amuin anugharaan aku iban kamu sin paglasa pa Nabiyy Niya, iban pagtaat duun ha diyaakan niya sarta' paglayu' dayng ha piyanglangan niya iban piyalayuan. Salawat iban salam kan Muhammad iban sin ahli sin Muhammad, biya' sin salawat Mu kan Ibrāhim iban pa ahli hi Ibrāhim. Iban piyagbarakat duun kan Muhammad iban ha ahli sin Muhammad, biya' sin kapagbarakat Mu kan Ibrāhim iban ha ahli hi Ibrāhim. Bunnal tüüd in Ikaw Sangat Pupudjihun Mahatinggi. In sanglit, pupudjihan sarta' in pagsukul karna' pa Allāh Tuhan sin katān Ālam.

Parbahagian Panagnaan:

Shamāil iban

Pamandu' niya ﷺ

Pangaddatan iban Sipāt niya ﷺ

Pangkat niya ﷺ

In siya hi Muhammad bn Abdullāh bn Abdulmuttalib bn Hāshim bn Abdumanāf bn Quṣṣay bn Kilāb bn Murrah bn K'ab bn Luay bn Ghālib bn Fihr bn Mālik bn An-Nadhr bn Kinānah bn Khuzaymah bn Mudrikah bn Ilyās bn Mudhar bn Nazzār bn Ma'ad bn Adnān, iban hi Adnān dayng ha panubu' sin Ismāil Adh-Dhabīh bn Ibrāhīm Al-Khālil alayhis salam.

Iban in siya mutallak dayng ha sarayaw-rayaw pangkat ha babaw gumi, sarta' dayng ha Hadīth; bunnal tüüd hi Heraclius – Sultan sin Rome – pamüwng niya kan Sufyān: 'Iyasubu ta kaw sin pangkat niya, biyayta' mu tantu tüüd in siya dayng kaniyu marayaw in pangkatan, na! bihadtu tüüd in mga Karasulan, piyaturūwn duun ha pangkat sin kawman niya.

Kapī

kaniya ﷺ

Sabda niya ﷺ: "Sabunna tüüd in Allāh pini' in Kinānah dayng ha anak-apu' hi Ismāil, pag-ubus pini' in Quraysh dayng kan Kinānah, pag-ubus pini' dayng ha Quraysh in Banu Hāshim, iban pini' aku dayng ha Banu Hāshim".

Kangān-ngānan niya ﷺ

Katān ini sipāt niya ﷺ adapun bukun ngān tugila', malayngkan in kamaksuran niya hasupaya pagpakila sadja, adapun in sila ini, mga ngān kiyāwa' dayng ha mga sipāt yaun duun kaniya, amuin mawājib in pupudjihan iban kasampurnaan, mahuli dayng didtu:

Muhammad: Siya in tanyag dayng ha mga kangān-ngan niya, sarta' dii ngiyānganan siya masawa ha Tawrah.

Ahmad: Hātihan niya, labi-piyupudji dayng ha piyapanjari sin Allāh, iban piyupudji sin Ahlus Samā' iban Gumi, Ahlu Dunya iban Ākhirah palsababan sin taud bahagian amuin hipudji kaniya, iban ini in ngān piyagngān kaniya sin Al-Masīh.

Al-Mutawakkil: Ngiyānan siya bihaini palsababan tantu tüüd in siya nagtawakkal pa Allāh duun ha pagpatindug sin Agama, amuin pagtawakkal wayruun limbang unu-unu Kaniya dugaing mapuas dayng Kaniya.

Al-Māhīy: Amuin piyapas sin Allāh labay kaniya in pagkupūr, adapun wayruun piyapas in pagkupūr ha hambuuk biya' sin pamapasi labay duun kaniya.

Al-Hāshir: Amuin bangunun in Manusiya' duun ha pagdatung niya, biya' sampantun in siya piyaturūwn duun ha pagbangun ha Manusiya'.

Al-Āqib: Amuin wayruun na pag-ubus niya nabiyy dumatung, mahuli in siya biya' in darajat niya khiyataman

Al-Muqaffīy : Amuin imurul duun ha mga bakkas sin nakauna, siya in piyasubli sin Allāh amuin murul ha mga bakkas sin mga nakauna kaniya dayng ha mga karasulan.

Nabiyy At-Tawbah : Amuin iyukab sin Allāh in lawang sin pagtawbat para ha naghuhula' ha gumi, mahuli tiyabuk kanila in pagtawbat nila amuin wayruun nadawhat sin nakauna dayng kanila, sarta' in kaawnan niya labi-labihan dayng ha Manusiya' magpangayu' ampun iban tawbat.

Nabiyy Al-Mulahmah : Amuin piyarā duun ha pag-atubang ha mga atūw sin Allāh, sarta' wayruun nakapag-atubang nabiyy iban sin ummat niya biya' sin pag-atubang sin Rasulullāh ﷺ iban sin Ummat niya. Al-Mulāhim in malaggu' amuin jimatu way nagjanji' biya' sin kaniya dayng ha mga nakauna.

Nabiyy Ar-Rahmah : Amuin piyaratung sin Allāh ulung pa katān Ālam, mahuli kiyaulungan Niya palsababan kaniya in naghuhula' ha Gumi; katān sila yadtu, samantāra' in mga Bar-īmān nadawhat nila in dadawhatan maluag dayng ha Ulung, adapun in mga Kāpir amun in Ahlul Kitāb lamud dayng kanila naghula'-hula' ha lambung niya, sarta' ha baba' sin pagmarayaw iban janji' niya.

Al-Fātih : Amuin iyukab sin Allāh duun kaniya in lawang sin Hidayat pag-ubus in kaawnan niya tambul, iban iyukab duun kaniya in mata sin buta, taynga sin bisu iban pangatayan sin nalalawa'. Iban iyukab sin Allāh in lugal sin Kāpīr, iban iyukab duun kaniya in lawang sin Sulga', iban iyukab duun kaniya in dān sin ilmu' makamumpa' sarta' iban sin hinang sarayaw-rayaw.

Al-Bashīr : In nagdarah marayaw habal sin *thawāb* tungbas-karayawan ha hisiyu-siyu in nagtāat kaniya, sarta' pagpahalli' sin *iqāb* tungbas-siksa' ha hisiyu-siyu in nagma'siyat kaniya.

Kangān-ngānan niya ﷺ	Al-Amīn : Siya in labi-mapatut dayng ha katān Ālam dii ha ngān ini, siya in kapangandulan sin Allāh tungud ha Wahīy iban Agama Niya. Iban siya in labi-kapangandulan dayng ha hisiyu-siyu na in ha lawm kalangitan, sarta' labi-kapangandulan sin hisiyu-siyu na in ha lawm Gumi, adapun in mga kāpīr Quraysh ngiyānan siya Al-Amīn (labi-kapangandulan) ba'gu pa siya piyarā bilang Rasul. Panghu' ha Anak Apu' sin Ādam : Sabda niya ﷺ: "In aku <i>sayyid</i> panghu' ha anak apu' sin Ādam ha adlaw Qiyāmah, adapun bukun pagtakabbur". As-Sirāj Al-Munīr : Amuin nagpasawa ha di' makasunug, sulang ha Al-Wahhāj tantu tüüd duun kaniya awn bahagian sin makasunug. Iban in siya Abdullāh (īypun sin Allāh), yaun duun kaniya in sipāt sin pag-ibādat tupüt-tugila' kaniya, palsababan nasampurna' niya in mga darajat sin pag-ibādat.
Katibuukan Sipāt niya ﷺ	In sampurna' sipāt niya amuna in unu-unu piyasipāt niya pa baran niya, sabda niya ﷺ: " in Aku hi Muhammad īypun sin Allāh sarta rasul (daak) Niya, di aku' mabaya angkatün niyu ha liyuhan sin darajat ku amuin iyanughara kākü' sin Allāh". In kaawnan niya sarayaw-rayaw Manusiya' tungud ha sipāt-pagpapanjari iban pangaddatan, parman sin Allāh: "Iban bunnal tüüd, in ikaw (Ūh Muhammad) sataas-taas in pangaddatan mulliya" [Al-Qalam: 4], iban bayta' sin Ā'isha 'in kaawnan sin pangaddatan niya amuna in Qur-ān'. Iyaanggawtaan in yaun sarta' humundung ha mga hād niya, adapun nagriridah ha kiyaridaan Niya sarta' dimudugal ha kiyadugalan Niya. Khalīl sin Allah: Sabda niya ﷺ: "... sabunnal tüüd in Allāh hīnang niya aku khalīl, biya' sin in Ibrāhīm khalīl Niya."
Sipāt-Pagpapanjari niya ﷺ	Baran niya Miyulliya Laung hi Anas bn Mālik: 'In kaawnan sin Rasulullāh ﷺ masahaya in warna' -maputi namumula-pula (sarang-sarang in gimpaisan) -, in hulas niya biya sapantun mussa'-tipay, bāng siya manaw limiliyd pa unahan, iban wayruun aku kiyaulinan <i>dībājah</i> –mahalga' jinis sin sutla'- atawa sutla' labi-malingaas dayng ha lima sin Rasulullāh ﷺ, sarta' wayruun aku nahamut <i>miskah</i> iban <i>anbarah</i> –jinis sin hahamut- labi marayaw dayng ha hamut sin Rasulullāh ﷺ'.

Sipāt-Pagpapanjari niya ﷺ	Lanjang niya	Laung hi Al-Barrā' bn Āzib: 'In kaawnan sin Nabiyy ﷺ <i>marbū'</i> – sarang-sarang in lanjang-, malawak in ūwtan sin agaba, in buhuk niya umabut pa unud sin taynga, kīta' ku siya (simusulug) badju' pula maitum-itum, wayruun aku kīta' bisan hangsulag unu labi-marayaw dayng hayadtu.
	Pamayhuan niya	Laung hi K'ab bn Mālik: 'Ha waktu siyālam ku in Rasulullāh ﷺ sarta' in siya simasahaya in bayhu' niya sin kūwg, iban in kaawnan sin Rasulullāh ﷺ bāng siya kūwgan sumahaya in bayhu' niya biya' sapantun bahagi' sin bulan, sarta' bunnal tüüd kaingatan namu' yadtu kaniya' iban naasubu hi Al-Barrā': in kaawnan ba sin bayhu' sin Nabiyy ﷺ biya' puddang? Sambung niya: 'bukun, adapun biya' bulan.
	Buhuk niya	Laung hi Anas bn Mālik: 'In kaawnan sin Nabiyy ﷺ malaggu' in lima, adapun wayruun na kīta' ku biya' kaniya, iban in buhuk sin Nabiyy <i>rajil</i> sarta' bukun <i>ja'd</i> –hāti niya sarang-sarang kumassalūn sarta' bukun kŭlŭng tuuran iban bukun kimukŭngkŭng- iban bukun <i>sabt</i> mabuntul pababa'.
	Mata niya	Laung hi Jābir: 'In kaawnan sin Rasulullāh ﷺ sarang-sarang in simud, in mata niya awn pula-pula ha lawm puti' sin mata, kulang in unud ha tikŭd-tikŭd'.
	Hulas niya	Laung hi Anas bn Mālik: "Nakasūwd pa bay namu' in Nabiyy ﷺ mahuli natūwg siya qaylulah, hiyulasan siya ampa kimawa' in inah ku luluunan sibi'-sibi' ampa niya liyuun madtu. Nakabati' in Nabiyy ampa niya iyasubu: "Ya! Umm Sulaym unu in hīnang mu ini?" Sambung niya: 'In ini hulas mu hibutang ku ha hahamut namu'. Adapun in siya dayng ha labi-mahamut'.
	Khātim sin Pagka-Nabiyy	In kaawnan niya, awn duun <i>khātim</i> partandaan duun ha ūwtan abaga niya ﷺ, amuin masilang duun ha baran niya biya' sapantun ila. Dayng kan Jābir bn Samurah, bunnal tüüd laung niya: 'iban kīta' ku in <i>khātim</i> duun ha abaga niya ﷺ, biya' iklug assang, miyamagad ha warna' sin gimpaisan niya.

Mga sipāt sin Pangaddatan niya ﷺ	Panglaggui sin Kasahabatan niya kaniya	Laung hi Amr bn Al-Ās 'Wayrun na misan hambuuk in kaawnan sin paglasa ku kaniya sumibu' duun ha Rasulullāh ﷺ, iban wayruun mulliya ha mata ku dayng kaniya, iban di' ku kagausan amuin jukupun sin mata ku (umatud kaniya) pangmulliya kaniya, adapun bāng aku asubuhun amuin hantangun in sipāt niya; di' ku kagausan palsababan di' ku siya majukup kitaun sin mata ku'. Iban laung hi Urwah bn Mas-ūd Al-Thaqafiy hiyantang in sipāt niya pa Quraysh ha Adlaw sin Hdaybiyyah: 'Sapahan ku pa Allāh, wayruun aku kīta' Sultan liyaggu' sin panaiban niya amuin liyaggu' sin kasahabatan hi Muhammad kan Muhammad. Sapahan ku pa Allāh bāng siya lumura' malayngkan mahulug pa lima sin usug dayng kanila, mahuli hipahid pa bayhu' niya. Iban bāng sila daakun, mag-us-us sila ha daakan niya, iban bāng siya magwudhu' biya' hantang magpatay sila duun ha nakapin tubig, iban bāng siya magsabda; babaun nila in tingug nila didtu, iban di' hikutugila' in pangatud kaniya panglaggui nila kaniya.
	Adāb niya pa Allāh	Pamūwng namu' 'In ikaw <i>sayyid</i> panghu' namu'. Sabda niya ﷺ: "As-<i>Sayyid</i> (In Panghu' Tagmustahak) amuna in Allāh" pamūwng namu' 'iban labi-afdal dayng kāmū' iban labi-lalaggūn. Sabda niya ﷺ: "Pamūwnga niyu in hilalaungan pag-usalun niyu atawa dayng ha mga hilalaungan niyu, sarta ayaw kamu' marāra' (mahinang mang-iinagūn atawa ganti) sin Shaytān".
	Isug niya	Laung hi Ali: 'In kaawnan namu' bāng paglibutan na sin hunit-mudarat, iban nag-alup in ha antara' sin kawman, magtapuk kami pa Rasulullāh ﷺ, na! wayruun dayng kāmū' masuuk pa kawman dayng kaniya'.
	Kabuga' niya pa Allāh	Sabda niya ﷺ: "Bukun ka in aku, sapahun ku pa Allāh bunnal tüüd labi-mabuga' pa Allāh dayng kaniyu iban labi nagsisipāt Taqwah Kaniya dayng kaniyu".
	Pagma-rayaw pa Ahli niya	Sabda niya ﷺ: "In labi-marayaw dayng kaniyu amuna in labi-marayaw pa Ahli niya, malayngkan in aku tartantu labi-marayaw pa Ahli ku".
	Kasipug niya	Laung hi Saīd Al-Khudrī: 'In kaawnan sin Rasulullāh ﷺ labi-masipug dayng virgin duun lugal niya, mahuli bāng awn kakitaan niya amuin kahukawan niya; kaingatan namu' yadtu ha pamayhuan niya'.

Mga sipāt sin Pangaddatan niya ﷺ	Pagpaluhay niya	Laung hi Ā'isha: 'Wayruun pini' sin Nabiy ﷺ ha antara' sin duwa pakaradjaan malayngkan pīun niya in labi-maluhay dayng kanila karuwa, sarta' amuin di' siya magdusa. Na! bāng sawpama in kaawnan niya lumayu'-tinggalan in duwa yadtu dayng kaniya'.
	Di' magpamaws tungud pa baran niya	Laung hi Ā'isha: 'Sapahan ku pa Allāh, wayruun siya ﷺ namausi duun ha baran niya unu-unu na hīnang kaniya (misan nakaminsan), sahingga hinangun in mga hiyaram sin Allāh, na! mamausi siya karna' sin Allāh'.
	Di' magpanak-sil kakaun	Laung hi Ā'isha: 'Wayruun in Rasulullāh ﷺ namissara mangi' tungud sin pagkaun (misan nakaminsan), bāng niya kabayaan kaunun niya adapun bāng di' pasaran niya sadja'.
	Magtabuk Hadiyah	Laung hi Ā'isha: 'In kaawnan sin Rasulullāh ﷺ magtabuk siya hadiyah, sarta' gantian-tungbasan in yadtu' (sin labi-marayaw).
	Di' Magkaun Sarakkah	Sabda niya ﷺ: "Sabunnal tüüd in pangkat hi Muhammad di' sila magkaun dayng ha sarakkah'.
	Pagpatibaba' niya	Laung hi Uqbah bn Āmir, dimatung pa Nabiy ﷺ in hambuuk usug mahuli diya siya nagbissara, in hīnang niya tiyukbal niya in kapatut niya, na! sabda kaniya: "Pagpaluhay kaw! Palsababan in aku bukun sultan, in aku anak sadja sin babai' magkaun <i>qadid</i> tahay-unud".
	Pagkhidmat pa Ahli niya	Dayng kan Al-Aswad bn Yazīd laung niya, iyasubu ku in Ā'isha, biya'diin in kaawnan sin Nabiy ﷺ maghinang ha lawm bay niya? Laung niya: 'in kaawnan niya ﷺ duun ha <i>mihmah</i> sin ahli niya –pagkhidmat pa ahli niya-, mahuli bāng dumatung in Sambahayang gumuwa' siya madtu sumambahayang'.
	Pagpasād ha Awam	Sabda niya ﷺ: "Di' ka kamu maajayb biya'diin aku piyalihala' sin Allāh dayng ha sukna' iban la'nat sin Quraysh? Siyuknaan nila hi Mudhammam, iban liya'nat nila hi Mudhammam, adapun in aku hi Muhammad".

Mga sipāt sin Pangaddatan niya ﷺ	Pangaddatan pa ipatan niya	Laung hi Anas: 'nagsangsa' aku ha Rasulullāh ﷺ hangpu' tahun, sapahan ku pa Allāh wayruun siya nakapamūwng kākū' (misan nakaminsan) ūwf, iban wayruun siya namūwng duun ha unu-unu na hīnang ku: mayta' mu hīnang in biyaan, iban wayruun da isab duun ha unu-unu wayruun ku nahinang: mayta' mu wayruun hīnang ini.
	Di' masilang dayng ha Kasahabatan niya ha unu-unu	Laung hi Anas bn Mālik: 'Ha waktu kami naglilingkud ha Masjid, simūwd in hambuuk usug simasakat ha Hunta'. Piyalingkud niya in Hunta' ha Masjid ampa hiyukutan in siki, mahuli namūwng: 'Hisiyu kaniyu hi Muhammad?' Sambung namu' kaniya: 'Yaun amun maputi' simasa'day. Laung kaniya sin usug: 'Ya! Ibn Abdulmuttalib, sabda kaniya sin Rasulullāh ﷺ: "Yari aku jumawab sin pangasubu mu". Sambung kaniya: 'Ya Muhammad, tantu tüüd in aku mangasubu, bāng makabu'gat in pangasubu ku ayaw kaw dugalan. Sabda sin Rasulullāh ﷺ: "Pangasubu kaw unu-unu kabayaan mu". Pamūwng sin usug: 'Asubuhun ta kaw ha Tuhan mu iban sin Tuhan sin hisiyu-siyu na nakauna dayng kaymu; Allāh in nagpara kaymu pa katān Manusiya?', sabda sin Rasulullāh ﷺ: "Sapahan ku pa Allāh, huun". Pamūwng niya: 'Asubuhun ta kaw karna' Allāh, Allāh in nagdaak kaymu amuin magsambahayang kami makalima hangka adlaw iban dūwm?', sabda niya ﷺ: "Sapahan ku pa Allāh, huun". Pamūwng niya: "Asubuhun ta kaw karna' Allāh, Allāh in nagdaak kaymu amuin magpuasa kami ha bulan ini kahaba tahun?', sabda sin Rasulullāh ﷺ: "Sapahan ku pa Allāh, huun". Pamūwng niya: 'Asubuhun ta kaw karna' Allāh, Allāh in nagdaak kaymu amuin kawaun in sadaqah ini dayng ha mga dayahan mahuli hibahagi' pa mga miskin kāmū'?', sabda sin Rasulullāh ﷺ: "Sapahan ku pa Allāh, huun". Mahuli pamūwng sin usug: 'Namaratsaya aku duun ha unu-unu in piyarā kaymu, sarta' in aku daak dayng ha kawman ku, iban in aku hi Dimām bn Tha'labah dayng ha taymanghud sin Banū Sa'd bn Bakr.
	Tinapay niya	Laung hi Ā'isha: 'Wayruun nakananam kansub in Ahli hi Muhammad dayng ha tinapay-tirigu duwa adlaw magsunud sampay na sadja kiyawa' in Rasulullāh ﷺ.
	Zuhud ha dunya	Sabda niya ﷺ: "Di hikakūwg kākū' (amuin hikabin) dii kākū' biya' laggu' sin Uhud yan bulawan malayngkan hikapangdihil ku ha hikatūw adlaw, iban awn dii kākū' Dīnār malayngkan hipagbayad ku sin utang, malayngkan hipamūwng ku ha iypun sin Allāh bihan, bihadtu, bihan".

Mga sipāt sin Pangaddatan niya ﷺ	Ka'tulid-Sādik niya	Laung hi Abdullāh bn Mas-ūd, biyaytaan niya ﷺ kami iban in siya sādik manghihimungan kapaghimunnakunan.
	Di' magpanukna'	Laung hi Ā'isha: 'Bukun in kaawnan niya ﷺ tau wayruun sipug, iban di' maglamud ha hīnang kasipugan, iban bukun tau mahibuk ha tabu', iban di' magbaws hinang mangi' sin mangi' da isab, malayngkan in kaawnan niya ﷺ maampun iban mamaap'.
	Wayruun nakaulin lima babai	Laung hi Ā'isha: 'Wayruun nakaulin in lima sin Rasulullāh niya ﷺ lima babai (bisan nakaminsan)'.
	Pamaybay iban Kabuhi' niya	Laung hi Umar: 'Simūwd aku madtu pa Rasulullāh ﷺ sarta' in siya dimaraya' ha baluy-kulangan ampa aku limingkud, sarta' amura in izār pababa' in iyuusal niya wayna dugaing, iban in baluy nagbakkas ha kīd niya, mahuli iyatud ku in pagluluunan sin Rasulullāh ﷺ, adapun in awn didtu hambuuk kumkum sin tirigu masuuk hangka sā', iban bihadtu ra isab qaradha ha hinapusan bilik... laung niya (Umar): timu' in luha' ku, mahuli sabda niya ﷺ: "Unu in kiyatangis mu ya! Ibn Al-Khattāb?" Sambung ku: 'Ya Nabiy sin Allāh, mayta' aku di' makatangis, yan in baluy nagbakkas ha kīd mu, iban yari in pagluluunan mu wayruun kakitān ku dugaing duun amura in kikita' ku yaun, adapun yaun hi Qaysar iban hi Kisrā ha lawman sin bungang-kahuy iban kasapaan, samantāra' in ikaw Rasul sin Allāh iban sin pini' Niya, amura ini in luluunan mu?' Na! sabda niya ﷺ: "Ya! Ibn Al-Khattāb, di' ka kaw magrida' in kätü' amuna in Akhirah sarta' kanila in Dunya? Sambung ku: 'Huun'.

IKHTIBAR PANAGNAAN

PANGASUBU	SAHIH	KHATA'
❁ In kakuyagan sin Īypun awn parsugpatan iban pamandu sin Nabiyy 齋.	☐	☐
❁ In karasulan piyarā duun ha pangkat sin kawman niya.	☐	☐
❁ Sampurna' sipat niya 齋 amuna in piyagsipat niya pa baran niya: "In aku hi Muhammad Īypun sin Allāh iban Daak Niya".	☐	☐
❁ In Sutla iban Dībāj labi-malingaas dayng ha lima sin Rasulullāh 齋.	☐	☐
❁ Biyuuk sin Allāh pa Nabiyy Niya 齋 in sampurna' pangaddatan iban sarayaw-rayaw sipat, sarta dihilan niya ilmu' iban sin fadl iban sin unu-unu na ha lawman niya dayng namān ha kamuddiyan iban kakuyagan ha Dunya iban Ākhirah, ha wayruun iyanugharaan Niya hambuuk dayng ha katan Ālam.	☐	☐
❁ In Nabiyy 齋 Ummiy, di' makabassa sarta di makasulat, wayruun nakahinduan kaniya dayng ha mga tau.	☐	☐

- ❁ **Mutallak sarayaw-rayaw pangkat:** ☐ Yunus ibn Mattā 齋 ☐ Muhammad bn Abdullah 齋.
- ❁ **In mga Ngān niya 齋:** ☐ Katan yadtu sipat. ☐ Ngān tugila in maksud pagpakila sadja. ☐ Kiyawa dayng ha sipat yaun kaniya amun patut pupudjihun iban sampurna'. ☐ katan sin sababbut. ☐ Panagnaan iban Hikātūw ra.
- ❁ **"In pangaddatan niya amun in Qur-ān" maksud niya:** ☐ Magridah ha karidaan niya. ☐ Magdugal ha kabungsihan niya. ☐ katan sin nasabbut.
- ❁ **Khalil sin Allāh:** ☐ Ibrahim 齋 ☐ Muhammad 齋. ☐ katan sin nasabbut
- ❁ **"In Rasulullāh 齋 Azhar in warna " maksud:** ☐ Abuhun ☐ Maputi ☐ landu in puti.
- ❁ **Labi mahamut:** ☐ Lana Misk. ☐ hulas sin Nabiyy 齋.
- ❁ **In Nabiyy 齋 Marbu', maksud niya:** ☐ Sarang-sarang in lanjang. ☐ Malanjang.
- ❁ **Khatam sin Pagkanabiy 齋:** ☐ ha uwtan sin agaba. ☐ katan sin baran niya. ☐ biya iklug assang. ☐ miyamagad ha warna' sin gimpaisan niya.

Pangkat niya ﷺ	Ngān niya	Ngān sin Amah	Apuh Apuh	Apuh maas	Apuh ha taasan	Apuh ha taas
Hāshim	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Abdul- muttalib	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Abdullāh	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Muhammad	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Ishmaīl	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Tungura in tiyap-tiyap ngān pa sharahan niya	As-Siraj	Al-Āqib	Muhammad	Ahmad
Labi mamumudji pa tuhan niya	☐	☐	☐	☐
Amuin nagpasawa ha di' makasunug	☐	☐	☐	☐
Mataud bahagian amuin hipudji kaniya	☐	☐	☐	☐
Wayruun na pag-ubus niya Nabiy	☐	☐	☐	☐

In kaawnan sin:	Lima	Hamut	Sipat	Pamaybay	Kabugah
Sarayaw-rayaw	☐	☐	☐	☐	☐
Labi malingas	☐	☐	☐	☐	☐
Labi mahamut	☐	☐	☐	☐	☐
Labi marayaw	☐	☐	☐	☐	☐
Labi mabugah	☐	☐	☐	☐	☐

In kaawnan sin Nabiy ﷺ	Pa Allāh	Pa Pagkaun	Pa Baran niya	Sadaqah	Hadiyah
Di magpangbaus	☐	☐	☐	☐	☐
magpangbaus	☐	☐	☐	☐	☐
Di magpanaksil	☐	☐	☐	☐	☐
Magtabuk sarta	☐	☐	☐	☐	☐
tungbasan					
Di magtabuk	☐	☐	☐	☐	☐

Pamandu' niya ﷺ

Pamandu' niya ﷺ tungud Pamadjuan, Kakaun iban Linuman	Kabayaan niya warna'	In kaawnan niya ﷺ, in kasūwban niya warna' amuna in puti, iban sabda niya ﷺ: "In siya dayng ha mga labi-marayaw pamadjuan niyu, na! usala niyu siya, iban hipagsaput ha mga mayat niyu".
	Badju' niya	Unu-unu na in maluhay dayng ha pamadjuan, dayng ha wool masuhul, iban cotton masuhul, iban linen masuhul, iban in kaawnan niya bāng magsulug badju' tagnaan niya ha abaga niya.
	Wasiyat niya ha Pagpanamung	Laung sin kaibanan Salaf: In kaawnan nila mahukaw ha duwa badju' <i>shuhrah</i> (kabansagan); dayng ha pamadjuan Al-Āliy (mahalga') iban Al-Munkafidh (maluhay). Iban dayng ha Hadith hi Ibn Umar: "hisiyu-siyu in sinmulug badju' <i>shuhrah</i> (makadihil kabansagan), pasulugun siya sin Allāh ha Adlaw Qiyāmah badju' pangbaba'-baba' mahuli ampa siya da'pugan ha lawm Apinārka' Jahannam".
	Pagkaun niya	In kaawnan niya ﷺ, di' niya hipagsulak in awn [yaun duun], sarta' di' siya mangayu' sin way, unu-unu na in masuuk kaniya dayng ha mga malalanu'; kaunun niya, malayngkan bāng di'; hibīn niya na sadsa ha wayruun pangharami kaniya, laung hi Āisha: 'wayruun siya nakataksil pagkaun, bāng niya kabayaan kaunun niya, na! bāng di' pasāran niya' , biya' sin Dabb amuin di' niya kabayaan.
	Sipāt pagkaun niya	- In kaawnan niya ﷺ, kamatauran sin pagkaun niya hipagbutang ha baba'-lupa' (lantay) ha <i>sufrah</i> (bubutangan-pagkaun). - In kaawnan niya ﷺ, magkaun siya duun ha tūw gulamay-lima. - In kaawnan niya ﷺ, di' magkaun simasa'day. - In kaawnan niya ﷺ, ha panagnaan bassahun in Basmalah sarta' Hamdalah ha hinapusan. - In kaawnan niya ﷺ, bāng matalus dayng ha pagkaun, dilatan niya in lima niya.
	Linuman niya	- In kaawnan niya ﷺ, kamatauran mag-inum siya naglilingkud, adapun nanglayui dayng ha pag-inum nagtitindug, sarta' jiyari duun ha awn ujul ma'gang ha paglingkud. - In kaawnan niya ﷺ bāng ubus makainum, hiduhal niya pa tuu niya misan pa in kaawnan sin ha lawa labi-malaas dayng kaniya.

Pamandu' niya 𐏊 tungud Nikāh iban Pamāy-māy

- Sabda niya 𐏊: "In kabayaan ku dayng ha parakala' dunya: In kababaihan iban Pagpahamut, iban hīnang kainginan sin mata ku in Sambahayang".
- Iban in kaawnan niya 𐏊, pagbahagi'un niya ha antara' nila in Mabīṭ (Paghanti' ha rūwm), Īwā (Bāy) iban Nafaqah.
- Laung hi Ā'isha: 'Iban in kaawnan niya 𐏊, bāng siya tumulak magpi' ha antara' sin kaasawahan niya, hisiyu-siyu in gumuwa' in ngān niya, siya in maiban, sarta' di' magbayad ha nakapin unu-unu na'.
- Iban in kaawnan sin pag-agad agad iban sin mga kaasawahan niya 𐏊 duun ha marayaw kabuhi'-dunya iban marayaw pangaddatan.
- Iban in kaawnan niya 𐏊, pagpakadtuun niya in mga kabataan babai kan Ā'isha magpanayam iban siya, iban bāng awn hinang-panglawan niya unu-unu na amuin wayruun piyanglangan, pasaran niya ha hinang yadtu.
- Iban in kaawnan niya 𐏊 kumulang ha bitis niya (Ā'isha) duun ha bay niya iban magbassa Qur-ān adapun masuhul in siya ha lawm Haydh.
- Iban in kaawnan niya 𐏊, pagdaakun niya in (Ā'isha) ha waktu in siya ha lawm Haydh, sulugan siya habul mahuli siyumun niya (in Ā'isha).
- Iban in kaawnan niya 𐏊 pagsiyumun niya siya Ā'isha, sarta' in siya puasa.
- Iban in kaawnan niya dayng ha dayaw iban dayaw pangaddatan ha Ahli niya amuin huminang siya panayaman, sarta' kiyaunahan niya mag-apas magdagan nakaruwa, iban magwrestle (maggumawi) sila bāng gumuwa dayng ha bay nakaminsan.
- Iban in kaawnan niya 𐏊, bāng magtulak-tulak sarta' makaratung, di' siya magdatung' pa ahli niya ha dūwm, sarta' nanglangi siya ha yadtu.

Pamandu' niya 𐏊 tungud Pagtūwg iban Pagbati'

- In kaawnan niya 𐏊 bāng siya sūwng kumulang pa kukulungan, hipamūwng niya 𐏊: "*Bismika Allāhumma ahyā wa amūwtu*" iban ha tiyap-tiyap dūwm pagpikitun niya in duwa lima niya, ampa niya napas an iyagaran lura' mahuli ampa siya mamassa sin (Ikhlās) iban (Falaq) iban (Nās), ampa niya sapuhan in baran niya amuin kagausan niya abutan, tagnaan niya ha Uw niya, ampa Bayhu' iban sin unu-unu na abutan dayng ha unahan baran niya, makatūw niya ini pagbalik-balikan, iban bāng siya mabaya' na matūwg hibutang niya in lima niya tuu ha sawm pisngi niya, mahuli mamūwng siya 𐏊: "*Allāhumma qinīy adhābaka yawma tab-'athu ibādaka*" makatūw balikan. Bāng siya makabati' dayng ha katūwgan mamūwng siya 𐏊: "*Alhamdulillāh alladhīy ahyānā ba'da mā amātanā wa ilayhin nushūr*" ampa siya umusal Miswak.
- Iban in kaawnan niya 𐏊 matūwg ha panagnaan dūwm, adapun magbati' ha hulihan niya, iban masuhul bati' siya ha panagnaan palsababan ha mga kagunaan sin Muslim.
- In kaawnan niya 𐏊 magtūwg in mata niya adapun in pangatayan niya bati'.
- In kaawnan niya 𐏊 bāng nakatūwg di' siya pagbatiun sahinangga siya in magbati' isa-isa.
- In kaawnan sin pagtūwg niya 𐏊, sarang-sarang panimbangi sarta' amuini in awn kamumpaatan dayng ha pagtūwg.

Pamandu' niya ٱ Pamandu' niya ٱ Tungud Muāmalah (Dealings)

- In kaawnan niya ٱ maglangug adapun in hilalaungan niya ha langug matutuud.
- In kaawnan niya ٱ maghimumungan *tarwiyah* malayngkan *tarwiyah* bunnal-matutuud.
- In kaawnan niya ٱ magdihil nasihat iban magpangayu' nasihat.
- In kaawnan niya ٱ magbisita sin nasasakit, iban mag-agad Janāzah, iban hipagtunay niya in panaabbiti, iban magpanaw iban sin miskin way usaha, iban mahina', sarta' tabangan sila ha mga kagunahan nila.
- Nakadungug pamudji daman-daman kaniya sarta' dihilan niya ٱ, iban unu-unu in piyudji kaniya maniyu'-tiyu' dayng ha mga pupudjihun kaniya, samantāra' in mga piyudji mapuas kaniya kamatauran puting.
- Pag-ayusun niya ٱ in sinilas niya, agad na in badju' niya sin duwa lima niya iban sin luluunan niya, paggatasan niya in kambing niya, iban magdakdak siya sin badju' niya, iban magtabang pa Ahli niya agad na in baran niya, iban miyagad nagbuhat sin simintu ha pagpatindug masjid.
- Himukut ha tiyan niya ٱ batu palsababan sin hapdi' masuhul, iban kansuban isab masuhul.
- Nagpahijamah ha uwatan sin Uw niya ٱ iban ha taykud siki, duwa lugal ha liug, iban buku-buku.
- Nag-ubat sin *kay* (kayu) adapun wayruun siya nagpa-ubat sin yaun, iban nag-usal *ruqyah* adapaun wayruun nangayu' magpaubat *ruqyah*, iban piyarihala' in nasasakit dayng ha makamudarat kaniya.
- In kaawnan niya ٱ sarayaw-rayaw manusiya' ha pagpalihala' atawa pag-ayuput, iban bāng makautang bayaran niya sin labi-marayaw dayng didtu.

Pamandu' niya ٱ Pamandu' niya ٱ tungud Pagpanaw

- In kaawnan niya ٱ masapat magpanaw dayng ha hisiyu manusiya' sarta' marayaw iban hanunut.
- In kaawnan niya ٱ masapat manaw dayng ha mga kasahabatan sampay makananam sila hapus ha pag-urulan kaniya.
- In kaawnan niya ٱ magpanaw siya sibu' da awn sinilas iban way.
- In kaawnan nila magpanaw ha antara' niya ٱ sarta' in siya ha taykuran nila.
- In kaawnan niya ٱ magpanaw isa-isa atawa iban sin kasahabatan niya.

Pamandu' niya ٱ Pamandu' niya ٱ tungud Pagdhikr

- In kaawnan niya ٱ sampurna' manusiya' ha pagpanumtum pa Allāh, adapun in hilalaungan niya ٱ katān yadtu pagdhikr pa Allāh sarta' amu yadtu in kabayaan niya.
- Iban in kaawnan niya ٱ magdhikr bāng makabangun dayng ha katūwgan, iban bāng mangukab sin Sambahayang, iban bāng gumuwa dayng ha bay niya, iban bāng sumūwd pa Masjid, iban ha Adlaw iban Dūwm, iban ha pagsulug sin badju', iban bāng sumūwd pa hambuuk lugal atawa gumuwa, iban bang sumūwd pa pagjambanan, iban bahgu magwudhu iban pag-ubus, iban bāng makadungug ha Adhān, iban ha pagkita' sin Hilāl, iban ba'gu kumaun iban pag-ubus, iban bang siya mamaha'nün...

Sunnah sin Fitrah iban agad niya	Taud sin Sunnat	Sabda niya 齋: "Hangpu' dayng ha Fitrah: paggungting sin misay, pagpasād sin pungut, [pag-usal sin] Siwāk, pagsinghut-pagpaguwa' (ha ilung) sin tubig, pagtuptup sin kuku, paghugas sin ūwtan gulamay, pag-īg sin (buhuk) ha iluk', pagbagung sin buhuk ha awrat, paghugas sin tubig (ubus jumamban)" sarta' kiyalupahan sin nagriwayat in hikahangpu'.
	Pag-usal sin Tuu	In kaawnan niya 齋, kabayaan niya in tumagna' ha tuu duun ha pagsulug niya sinilas, pagsudlay, panglanu'-lanu', pagtabuk, pagduhal, iban in kaawnan niya tuu (in usalun) duun ha pagkaun, pag-inum iban panglanu'-lanu', adapun lawa duun ha pagjamban iban sin sibu' niya dayng namān ha pag-īg sin lummi.
	Pagbagung	In kaawnan sin pamandu' niya duun ha pagbagung sin Uw niya, pasaran niya katān atawa bagungan niya katān.
	Siwāk	In kaawnan niya, kabayaan niya in pag-usal sin Siwāk, mag-usal siya sibu' da puasa atawa bukun, ha waktu makabati' dayng ha tūwgan, ha waktu magwudhu', ha waktu sumambahayang, ha waktu sumūwd pa bay-lugal, in pag-usalun niya Kahuy Arāk.
	Hahamut	In kaawnan niya 齋 magpataud iban magpahamut sarta' daing ha kabayaan niya in hahamut/hipagpahamut.
	Misay iban Pungut	Sabda niya 齋: "Sulanga niyu in mga Mushrik, palabunga niyu in mga pungut niyu sarta' guntingi niyu in mga misay niyu".
	Waktu	Laung hi Anas: "Dihilan kāmū waktu sin Rasulullāh 齋 sin paggungting sin Misay iban pagtuptup sin kuku', amuin di' lumabi dayng ha ka'patan (40) adlaw iban dūwm.
Pamandu' niya 齋 ha Pagtangis	Tangis niya	- Bukun siya 齋 mahibuk bāng magtangis sarta' di' magpatanug sin tingug, adapun magtū' in luha' niya sampay maghukuh-hukuh, amuin kadungugan dayng ha daghal niya. - In kaawnan sin tangis niya 齋 masuhul ulung ha mga miyatay, masuhul buga' ha Ummat niya iban ulung kanila, masuhul pasalan sin buga' pa Allāh, iban masuhul duun ha pagdungug sin Qur-ān.

Pamandu' niya ﷺ tungud ha Pagkatawa, Pagbissara iban Pagkhutba'	Katawa niya	In kaawnan sin katan sin katawa niya ﷺ amuna in uyum, adapun in labi-katawa niya amuna in kakitaan in bu'gang ipun niya.
	Hilalaungan niya	- Laung hi Ā'isha: In kaawnan niya ﷺ di' siya magbissara masapat biya' kaniyu yan, malayngkan maghilalaungan siya matarrang, mahantap amuin mabalik sin limilingkud duun kaniya. - In kaawnan niya ﷺ kamawmuhan, di' niya pagbalikan in hilalaungan niya lumiyu dayng ha tūw hasupaya kahatihan, iban bāng siya magsalam; magsalam siya makatūw. - Di' siya ﷺ maghihilaungan ha wayruun hājat, sarta' maghilalaungan sin Jawāmi' Alkālim. - In kaawnan niya ﷺ di' maghilalaungan ha wayruun lamud-makamumpa'at kaniya, iban di' maghilalaungan malayngkan awn tutungbasan tungbas-karayawan. - Di' siya ﷺ magbissara mangi' atawa duma maghilalaungan mangi' iban bukun siya mahibuk.
	Pagkhutba' niya	- Nakapagkhutba' ha babaw lupa', ha mimbār, iban ha taas hunta'. Laung hi Jābir: 'Iban in kaawnan sin Rasulullāh ﷺ bāng siya magkhutbah magpula in mata niya, iban magtaas in tingug niya, iban magduruhun in dugal niya, sambil biya' sapantun nagpahalli' ha atūw dumatung. - In kaawnan niya ﷺ di' tumagna' magkhutba' malayngkan ukabun niya sin Hamdalah. - In kaawnan niya ﷺ magdihil khutba' ha tiyap-tiyap waktu amuin kagunahan awn hājat sin dimurungug atawa hikarayaw kanila.

Dayng ha mga Tugila' kaniya ﷺ

Dayng ha mga Tugila' kaniya ﷺ	Piyarā tungud sin Al-Hanifiyyah iban As-Samhah	Laung hi Ibn Alqayyim: 'Nahambuuk duun in kaawnan niya ﷺ Hanifiyyah iban Samhah (Tolerance Panabali-Maluhay), Hanifiyyah palsababan sin Panawhīd, Panabali palsababan sin Pangaddatan, adapun in lawan sin duwa ini; amuna in Shirik iban Pagharam sin Halal.
	Piyarā pa Thaqlayn	Sabda niya ﷺ: "In kaawnan sin Nabiyy piyaturūwn pa tugila'-kawman niya, adapun piyaturūwn aku pa katān Manusiya".
	Kitāb iban Da'wah niya	Parman sin Allāh "Alif Lām Rā, (In ini) kitāb amuīn piyaturūwn namu' kaymu, hasupaya hikaguwa' sin Manusiya' dayng ha Katigidluman madtu pa Kasawahan, ha panugut sin Tuhan nila madtu pa dān sin Al-Azīz Al-Hamīd [Ibrāhīm : 1]
	Āyat Partandaan	In salaggu'-laggu' Āyat (tanda') niya ﷺ amuna in Qur-ān, iban unu-unu in tanda' dihil pa rasul atawa nabiyy nakauna dayng kaniya, malayngkan awn bahagi' niya didtu.
	In Paglasa kaniya Agama	Sabda niya ﷺ: "Wayruun pag-imān sin hambuuk dayng kaniyu, sahingga in kaawnan ku labi niya kalasahan dayng ha kaanakan niya, dayng ha duwa-maas niya, iban dayng ha katān manusiya".
	Hukuman sin Madugal kaniya	Kāpīr salaggu'-laggu' kakupūr, parman sin Allāh: "Ha amuīn siya madugal kaymu, uturun kaniya (karayawan dii dagpak pa Aldaw Mahuli)". [Al-Kawthar : 3]
	Khalīl	Sabda niya ﷺ: "Na! sabunnal tüüd hīnang aku sin Allāh <i>khalīl</i> Niya (bagay-mahugut) biya' sin kahinang niya kan Ibrāhīm <i>khalīl</i> ".
	Hambuuk dayng ha Ulul Al-Azm	Parman sin Allāh: "Iban (tumtuma) ha waktu kiyawa' nāmū' dayng ha mga kanabihan in parjanjian iban dayng kaymu, iban Nūh, Ibrāhīm, iban Īsā bn Maryam". [Al-Ahzāb: 7]

Dayng ha mga Tugila' kaniya ﷺ	Ilmu' niya	Sabda niya ﷺ: "Bukun ka aku in labi-makaingat dayng kaniyu tungud pa Allāh", iban parman Niya "Pamūwngan (Ūh Muhammad): 'Di' ku hipamūwng kaniyu sin yari kākū' in pangalta' sin Allāh, iban di' ku kaingatan in Ghayb, iban di ku hipamūwng kaniyu tantu tüüd in aku Malaikat'. [Al-Anām: 50]
	Hukuman sin Magtāt iban Sumulang kaniya	Parman sin Allāh: "Pamūwngan (Ūh Muhammad): 'Bāng (bunnal) kalasahan niyu in Allāh, mahuli agara niyu aku, kalasahan kamu sin Allāh sarta' ampunun in mga pardusahan niyu" [Āl Imrān: 31], iban parman Niya: "iban ayaw kaw manghina', iban ayaw kaw masusa, adapun in kamu labi-mataas (ha dadaugan) bāng in kaawnan niyu (bunnal) bar-īmān" [Āl Imrān: 139], iban sabda niya ﷺ: "Katān kamu makasūwd Sulga' malayngkan amura in di mabaya'" sambung namu': 'iban hisiyu in di' mabaya', Ya Rasulullah?' sabda niya ﷺ: "Hisiyu-siyu in nagtaat kākū' makasūwd Sulga', adapun hisiyu-siyu in nagma'siyat (simulang) kākū' makasūwd Nārka'", iban sabda niya: "Hinangun sababa'-baba' darajat in hisiyu-siyu in simulang ha daak ku".
	Ummat niya	Parman sin Allāh: "Kamu in labi-marayaw Ummat timindug dayng ha mga Manusiya'; mangdaaki kamu maun pa Ma'rūf sarta' manglāngi dayng ha Munkār, iban namamaratsaya pa Allāh". [Āl Imrān: 110], iban sabda niya ﷺ: "Sapahan ku ha tag-atasan sin baran ku, bunnal tüüd nag-angan angan aku sin kaawnan niyu tunga' sin maghula' ha Sulga'".
	Hula' niya	In hula' niya Makkāh, parman sin Allāh: "Sabunnal tüüd, in panagnaan Bāy pini' madtu pa Manusiya' amuna in ha Bakkah (Makkah), mubārak iban hidayat pa katān Ālam. Yadtu didtu in Maqām Ibrāhīm, iban hisiyu-siyu in makasūwd madtu in kaawnan niya piyapalihala'. Iban tuput pa Allāh duun ha Manusiya' in pagnaykhajji' pa Bāy, hisiyu-siyu in makagaus umuntas sin dān niya, sarta' hisiyu-siyu in nagkupūr, sabunnal tüüd in Allāh wayruun kagunahan ha katān Ālam". [Āl Imrān: 96-97] Iban in Makkah hula' Harām (sussi), sabda niya ﷺ: "Sabunnal tüüd in ini hula' hiyāram sin Allāh ha adlaw piyapanjari in Kalangit-langitan iban sin ginlupaan, na! in siya Harām duun ha pagharam sin Allāh". Iban in siya hula' sin mga Muslim sambil pa Adlaw Qiyāmah, sabda niya: "Wayruun paglayn pag-ubus sin kaukab (sin Makkah)".

Dayng ha mga Tugila' kaniya 齋	Qiblah niya	In Qiblah niya harap pa Ka'bah, adapun ba'gu pa yadtu harap pa Bayt Al-Maqdis (ha Palestine), parman sin Allāh: "Sabunnaḥ tūūd, kīta' namu' kaw nagpinda sin pangatud mu pa taas-langit. Sabunnaḥ tūūd, palibutun namu' da kaw pa Qiblah sin karidaan mu, na! libuta in bayhu' mu harap pa Al-Masjid Al-Harām. Iban bisan kamu hawnu binaybayan, harap madtu in bayhu' niyu". [Al-Baqarah:144] Iban Masjid Al-Harām siya in panagnaan Masjid biyutang ha ginlupaan, laung hi Abu Dhar 'Naasubu ku in Rasulullāh tungud sin panagnaan Masjid biyutang ha ginlupaan, na! sabda niya: Al-Masjid Al-Harām'. Iban sabda niya 齋: "Hisiyu-siyu in dumatung mari pa Bay, mahuli wayruun nagbissara mangi' sarta' wayruun naghinang mangi', magbalik siya biya adlaw kapag-anak kaniya sin ina' niya". Iban sabda niya 齋: "In Sambahayng ha Al-Masjid Al-Harām hanggatus ngaibu Sambahayang, iban in Sambahayang ha Masjid ku hangibu Sambahayang, iban ha Bayt Al-Maqdis limanggatus Sambahayang". Iban sabda niya 齋: "Iban di' magtulak-tulak malayngkan duun ha tūw Masjid: Masjid Al-Harām, iban Masjid ku, iban Masjid Al-Aqsā". Iban sabda niya 齋: "Bāng kamu abutan jumamban, na! ayaw kamu humarap pa Qiblah, sarta' ayaw niyu taykuri, malayngkan kumid kamu' pa sadlupan iban subangan niya".
--------------------------------------	--------------------	--

Mga Lahasiya' iban Kaasawahan niya ﷺ

In anak niya ﷺ pitū, tūw in usug iban upat in babai	[1] Al-Qāsīm sarta' dii siya diyanglayan		[2] Zaynab رضي الله عنها	
	[3] Ruqayyah رضي الله عنها		[4] Umm Kulthūm رضي الله عنها	
	[5] Fātimah رضي الله عنها		[6] Abdullāh, sarta' tiyawag At-Tayb iban At-Tāhir	
	[7] Ibrāhīm, iban in siya anak dayng kan Māriyah Al-Qibtiyyah <i>surriyyah</i> sin Nabiyy, adapun in nakapin anak niya katān yadtu dayng kan Khadijah, wayruun nakaanak para kaniya in kaibanan kaasawahan niya.			
	Katan sin anak niya ﷺ nawapat nakauna dayng kaniya mapuas daing Fātimah, bunnal tūüd in siya limugay pag-ubus kawapat niya unum bulan, mahuli iyangkat siya sin Allāh palsababan sin pagsabar niya, iban angan-angan tutungbasan marayaw harap pa darajat amuin afdal siya dayng ha mga kababaihan sin Ālam, iban in Fātimah amuna in mutallak afdal anak niya. Iban tantu tūüd iyabutan katan sin anak niya kababaihan in Islām, mahuli tiyabuk nila in Islam sarta' naghijrah agad kaniya.			
	Amaun niya ﷺ Hangpu Tag-Isa	[1] Amir sin mga Shahīd, Hamzah رضي الله عنه		[2] Al-Abbās رضي الله عنه
[3] Abu Tālib, in ngān niya Abdumanaf		[4] Abu Lahab, in ngān niya Abdulizzā		
[5]Al-Zubayr		[6] Abdulka'bah	[7] Al-Muqawwim	[8] Dhirār
[9] Qutham		[10] Al-Mughīrah, diyang-layan Hajal	[11] Al-Ghaydāq, in ngān niya Muš-ab	
Wayruun tiyabuk in Islām sin mga amaun niya mapuas dayng kan Hamzah iban Al-Abbās رضي الله عنهما				

Inaun niya ﷺ Unum	[1] Šafiyyah , siya in inah hi Az-Zubayr bn Al-Awwām رضي الله عنها		[2] Umm Hakīm Al-Baydā'	
	[3] Ātikah	[4] Barrah	[5] Urwā	[6] Umaymah
Kaasawahān niya ﷺ	ﻫﺎﺋِ	(Hā') = Hafṣah bnt Umar bn Al-Khattāb رضي الله عنها (Jīm) = Juwayriyah bnt Al-Hārith رضي الله عنها (Zāy) = Zaynab bnt Jahsh iban Zaynab bnt Khuzaymah رضي الله عنهما		
	ﺻﻐﻴﺮ	(Šād) = Šafiyyah bnt Huyay bn Akhtab رضي الله عنها (Khā') = Khadijah bnt Khuwaylīd رضي الله عنها (Rā') Umm Habībah Ramlah bnt Abu Sufyān رضي الله عنها		
	ﺳﻤﻌﻪ	(Sīn) = Sawdah bnt Zam-ah رضي الله عنها (Mīm) = Maymūnah bnt Al-Hārith رضي الله عنها (A'yn) = Ā'isha bnt Abu Bakr رضي الله عنها (Hā') = Umm Salamah Hind bnt Abu Umayyah رضي الله عنها		
Khadijah رضي الله عنها	Panagnaan asawa niya ﷺ amuna hi Khadijah bnt Khuwaylīd Al-Qurashiyyah Al-Asadiyyah, tiyaunan niya ba'gu pa in Nubūwwah sarta' in siya kahpatan tahun na. Iban wayruun siya nag-asawa sampay na sadja siya nawapat. Iban in katān anak niya dayng duun kaniya malayngkan hi Ibrāhīm. Iban siya in amuin timuku ha waktu kapaturūwn kaniya iban timabang kaniya, sarta' piyalihala' niya siya sin baran niya agad na in alta' niya. Iban hipagparatung kaniya in sasalaman duun kan Jibrīl, adapun in yari tugila' kaniya wayruun kaingatan dugaing babai ha biyaini sipāt, mahuli napawat siya tūw tahun ba'gu in Hijrah.			
Sawdah رضي الله عنها	Tiyaunan niya ﷺ pag-ubus pilay adlaw ha kawapat sin Khadijah hi Sawdah bnt Zam-ah Al-Qurashiyyah, iban siya in amuin dimihil kan Ā'isha in adlaw niya.			

رضي الله عنها
Ā'isha

Tiyaunan niya ﷺ pag-ubus hi Umm Abdullāh Ā'isha As-Siddiqah anak sin As-Siddiq, in amuin piyakalayu' dayng ha tuhuma biya' sin pitung-lapis Langit, kalasahan sin Rasulullāh, piyakita' kaniya sin Malaikat ba'gu pa tiyaun kaniya duun ha kakana' sutla' ampa namūwng: 'ini in asawa mu'. Tiyaunan niya ha Shawwāl sarta' in ummul niya unum tahun, iban biyangun in bay nila ha Shawwal panagnaan tahun dayng ha Hijrah sarta' in ummul niya siyam tahun, adapun wayruun siya nakaasawa babai-tagakarāga dugaing mapuas dayng kaniya. Iban amura in babai kiyapaturunan siya wahi in siya ha bitis niya, iban in kaawnan niya labi-kalasahan niya dayng namān ha mga piyapanjari. Iban piyanaug in ujul niya dayng ha taas langit, sarta' nagmawpakkat in Ummat hisiyu-siyu in manuhuma kaniya kāpir. Iban in siya labi-faqih dayng ha mga kababaihan sarta' labi-makaingat dayng kanila, adapun ha katān kakabaihan sin Ummat iban mutallak labi-makaingat dayng kanila katān. Iban in kaawnan sin maummul dayng ha mga kasahabatan sin Nabi magbalik madtu pa hilalaungan niya sarta' mangaru kaniya pituwa.

رضي الله عنها
Hafsah

Pag-ubus tiyaunan niya ﷺ hi Hafṣah bnt Umar bn Al-Khattāb, iban in kaawnan niya bakas timabuk sin Islām iban sin bana niya nakauna (Khunays bn Hudhāfah As-Sahmīy), sarta' naghijrah iban siya harap pa Madinah, pag-ubus nawapat ha bunu' ha Uhud, mahuli tiyaunan siya sin Rasulullāh ﷺ.

رضي الله عنها
Zaynab bnt Khuzaymah

Pag-ubus tiyaunan niya ﷺ hi Zaynab bnt Khuzaymah bn Al-Hārith Al-Qaysiyyah dayng ha Banu Hilāl bn Āmir, iban nawapat duun kaniya pag-ubus sin pagtiyaun nila mga duwa bulan, iban in siya amuna in diyanglayan Inah sin mga Miskīn.

رضي الله عنها
Umm Salamah

Pag-ubus tiyaunan niya ﷺ hi Umm Salamah Hind bnt Abu Umayyah Al-Qurashiyyah Al-Makhzūmiyyah, iban in ngān hi Abu Umayyah; Hudhayfah bn Al-Mughirah. Iban siya in hinapusan nawapat dayng ha mga asawa niya, nawapat siya ha tahun kahnuman tag-duwa sin Hijrah.

رضي الله عنها
Juwayriyyah

Iban tiyaunan niya ﷺ hi Juwayriyyah bnt Al-Hārith bn Abu Dirār Al-Muṣṭaliqiyah, iban in kaawnan niya dayng ha mga nasaggaw ha Banu Al-Muṣṭaliq, mahuli miyadtu siya kaniya nangayu' tabang amuin mahinang siya mahardika', dihil yadtu kaniya ampa siya tiyaunan.

رضي الله عنها
Zaynab bnt Jahsh

Pag-ubus tiyaunan niya ﷺ hi Zaynab bnt Jahsh dayng ha Banu Asad bn Khuzaymah, sarta' in siya anak sin inaun niya hi Umaymah. Iban duun kaniya piyaturūwn in parman Niya Mahatinggi " [Al-Ahzāb:37], iban palsababan dii hipagmataas niya ha mga dugaing kaasawahan sin Nabiyy iban pamūwng niya: 'tiyaun kamu' sin Ahli niyu, in aku tiyaun aku sin Allāh dayng ha taas pitung-lapis langit'.

Iban dayng ha mga tugila' kaniya, bunnal tüüd in Allāh in Walīy niya amuin tiyaun pa Rasul Niya dayng ha taas langit. Iban nawapat siya ha panagnaan Khilafah sin Umar bn Al-Khattāb, iban in kaawnan niya panagnaan didtu kan Zayd bn Hārithah sarta' in Rasulullāh ﷺ hīnang siya anak-anak, mahuli ha waktu tiyallakan niya siya, piyatiyaunan siya sin Allāh kaniya hasupaya mahinang siya sisinguran sin Ummat niya duun ha Nikah (pagtiyaun) ha kaasawahan sin mga anak-anak nila.

رضي الله عنها
Umm Habibah

Pag-ubus tiyaunan niya ﷺ hi Umm Habībah, iban in ngān niya Ramlah bnt Abu Sufyān Šakr bn Harb Al-Qurashiyyah Al-Umayyah, tiyaunan niya ha waktu in siya ha hula' Habasha naghijra madtu, sarta' dihil kaniya in Mahar dayng kan An-Najāshīy upat ngagatus Dinar, ampa siya diya pa Rasulullāh dayng didtu, mahuli nawapat siya ha waktu Khalifah sin taymanghud niya hi Muāwīyyah.

رضي الله عنها
Safiyah

Iban tiyaunan niya hi Safīyah bnt Huyay bn Akhtab, amir sin Banu An-Nadhīr dayng ha anak apuh sin Hārūn bn Imrān taymanghud hi Mūsā, mahuli in siya anak sin nabiyy iban asawa sin nabiyy. Iban in kaawnan niya dayng ha salingkat-lingkat babai sin katān Ālam, iban in kaawnan niya dayng ha mga nasaggaw sambil nahinang iypun, mahuli miyahardika' siya sarta' amuyadtu in nahinang Mahar niya, sampay nahinang yadtu Sunnah.

رضي الله عنها
Maymūnah

Pag-ubus tiyaunan niya ﷺ hi Maymūnah bnt Al-Hārith Al-Hilāliyyah, iban in siya dayng ha hinapusan amuin tiyaunan niya. Tiyaunan niya ha Makkāh ha Umrah Al-Qadā' pag-ubus niya nag-umrah.

Wayruun piyagsulangan sin nawapat siya ﷺ ha siyam (asawa), sarta' in panagnaan simunu' kaniya dayng ha kaasawahan niya amuna hi Zaynab bnt Jahsh ha tahun kawhaan. Iban in hinapusan amuna hi Umm Salamah tahun ka'numan tag-duwa ha khilafah hi Yazīd bn Muāwīyyah.

IKHTIBAR HIKARUWA

PANGASUBUH	SAHIH	KHATA'
❁ Bāng magsulug sin badju magtagna siya ۞ ha tuu.	☐	☐
❁ kamatauran sin pagkaun niya ۞ hipagbutang ha baba'-lupa' (lantay) ha <i>sufrah</i> .	☐	☐
❁ In kaawnan niya ۞ bāng magtulak-tulak sarta' makaratung, di' siya sumūwd' ha ahli niya ha dūwm, sarta' nanglangi siya ha yadtu.	☐	☐
❁ Himukut ha tiyan niya ۞ batu palsababan sin hapdi' masuhul.	☐	☐
❁ Nag-ubat sin <i>kay</i> (kayu) adapun wayruun siya ۞ nagpa-ubat, iban nag-usal <i>ruqyah</i> adapaun wayruun nangayu' magpaubat <i>ruqyah</i> .	☐	☐
❁ Wayruun nahinang niya ۞ in biya sin paghinangun sin mga na-ibtila' sin waswas, magpaspas sin awrat, maglaksu, magulin lubid, magbutang cotton ha lungad jubul, butangan tubig sahingga malawa in lawm, iban sin dugaing pa dii.	☐	☐
❁ Piyarā ha Hanifiyyah iban Samhah, lawan sin Shirik iban pangharami sin Halal.	☐	☐
❁ In anak niya ۞ pitu, upat usug iban tuw babai'.	☐	☐
❁ Katan sin anak niya ۞ dayng kan Khadijah.	☐	☐
❁ Katan sin anak niya ۞ nawapat nakauna dayng kaniya.	☐	☐
❁ Wayruun piyagsulangan sin nawapat siya ۞ ha siyam (asawa), sarta' in panagnaan simunu' kaniya dayng ha kaasawahan niya amuna hi Zaynab bnt Jahsh.	☐	☐
❁ Hipagparatung sin Allāh in sasalam sin Khadijah labay kan Jibrīl, in yari tugila kaniya wayruun dugaing kaingatan natu' sibu niya.	☐	☐

- 䄁 **Kasūban niya** 䄁 **warna'**: ☐ Puti ☐ Itum. ☐ Unu-unu na awn.
- 䄁 **Panamung niya** 䄁: ☐ Di mag-usal harir ☐ Mag-usal cotton ☐ mag-usal unu-unu na dayng ha panamung. ☐ Panagnaan iban hikaruwa ra.
- 䄁 **Panamung niya** 䄁: ☐ mahahalga ☐ maluhay pasalan sin zuhud niya. ☐ ha gihtungan.
- 䄁 **Magbismillah iban Mamudji pa Allah** ☐ Panagnaan kaun niya. ☐ Hinapusan ☐ Panagnaan iban hinapusan.
- 䄁 **Kamawmuhan pag-inum niya** 䄁: ☐ Naglilingkud ☐ Nagtitindug ☐ Katān nasabbut.
- 䄁 **Sabda niya** 䄁: "In kaiinginan ku dayng ha dunya niyu": ☐ Hahamut. ☐ Babai ☐ Katan sin nasabbut.
- 䄁 **Sabd niya** 䄁: "Iban hīnang kaiinginan sin mata ku in:" ☐ Jannah ☐ Salah ☐ Katan nasabbut.
- 䄁 **In sīrah niya** 䄁 **tungud pa kaasawahan niya marayayaw** ☐ Pag-agad agad ☐ Pangaddatan ☐ Katan nasabbut.
- 䄁 **Laung hi Anas:** "Dihilan kāmū waktu sin Rasulullāh 䄁 sin pag-utud sin Pungut iban pagtuptup sin kuku', amuin di' lumabi dayng ha adalaw iban dūwm. ☐ 30. ☐ 40. ☐ 50.
- 䄁 **Pamandu' niya** 䄁 **ha pagbagung sin Ūw:** ☐ Bagungan in kaibanan, in kaibanan di' ☐ Bangungan katān atawa pasaran katan humaba.
- 䄁 **Masūwb ha Siwak, sarta mag-usal siwak:** ☐ Bukun puasa. ☐ Puasa. ☐ Katan nasabbut.
- 䄁 **Katawa niya** 䄁: ☐ Daran imuuyum ☐ Masuhul.
- 䄁 **Mutallak sarayaw-rayaw anak niya** 䄁: ☐ Katan. ☐ Fatimah ☐ Zaynab
- 䄁 **Piyarā siya** 䄁 **pa:** ☐ Katan manusiya ☐ Tha qilayn Manusiya iban Jinn.
- 䄁 **Wayruun timurūwn wahiy kaniya** 䄁 **sahbu ha bitis siya sin asawa niya malayngkan kan:** ☐ Ā'isha ☐ Hafsa ☐ Umm Salamah.

In kaawnan niya 䄁	Janazah	Panaabbiti	Miskin way usaha iban mahina	Nasakit
Magbisita	☐	☐	☐	☐
Mag-agad	☐	☐	☐	☐
Magtunay	☐	☐	☐	☐
Magpanaw iban	☐	☐	☐	☐

Dayng ha mga hinang niya 齋:	Kambing niya	Simintu sin Masjid	Badju niya	Sinilas niya	Ahli niya
Paggatasan	☐	☐	☐	☐	☐
Pagmumusun	☐	☐	☐	☐	☐
Pagdakdakan	☐	☐	☐	☐	☐
Nagbuhat	☐	☐	☐	☐	☐
Magtabang	☐	☐	☐	☐	☐
Mag-ayuput					

Dayng ha fitra:	Kuku	Buhuk ha iluk	Buhuk ha awrat	Pungut	Misay
Pag-ig	☐	☐	☐	☐	☐
Pagbagung	☐	☐	☐	☐	☐
Pagtuptup	☐	☐	☐	☐	☐
Pagpasād	☐	☐	☐	☐	☐
Paggunting	☐	☐	☐	☐	☐

In kaawnan niya 齋:	Bāng matalus	Pagkaun	Lima gulamay	Tuw gulamay
Magkaun ha gulamay	☐	☐	☐	☐
Dilatan	☐	☐	☐	☐
Nanglalagui sin	☐	☐	☐	☐
In mga sundalu	☐	☐	☐	☐

Pamandu niya ha Pagkaun:	Wayruun	Malayngkan kaunun niya	Awn [yaun duun]	Pasāran niya ha wayruun pangharami
Di hipagsulak in	☐	☐	☐	☐
Di magpalawag sin	☐	☐	☐	☐
Pasuukun kaniya in unu-unu marayaw malanuh	☐	☐	☐	☐
Malayngkan bāng di niya kasūban	☐	☐	☐	☐

Parbahagian Hikaruwa:

Seerah

Dāhan-Kabuhi' niya ﷺ

Panagnaan: Ba'gu in Bi'tha

Kapagbata kaniya	Piyag-anak siya ﷺ ha Makkah, tahun pagtawagun Āmul Fiyl (Tahun sin Gadjā), adlaw Isnin sin bulan Rabī' Al-Awwal, ba'gu pa in paghijrah kayman tag-tūw tahun, kumugdan ha tahun 571 gregorian. Diyaak sarta' piya'gangan sin Allāh in gadja hasupaya pagpalihala' sin Allāh pa Nabiyy Niya iban sin bay Niya.		
Amah niya	Abdullāh bn Abdulmuttalib, nawapat ha waktu in Rasulullāh ﷺ piyagbuburus pa sin inah niya, mahuli piyag-anak siya yatim 𐤎𐤏𐤓𐤕.		
Inah niya	Āminah bnt Wahb dayng ha Banu Zuhrah, nawapat (ha waktu) wayruun pa niya najukup in pitū tahun.		
Nag-ipat kaniya	Timanggung nagpalaggu' kaniya ha waktu kawapat sin inah niya amuna in apuh niya hi Abdulmuttalib, mahuli nawapat siya in ummul niya walū tahun, pag-ubus in timanggung nagpalaggu' kaniya amuna in amaun niya; langgung sin amah niya Abu Tālib, sarta' in ngān niya Abdumanaf.		
Nakapaduru' kaniya ﷺ	Thuwaybah	Mawlah hi Abu Lahab, nagpaduru' kaniya sarta' iban hi Abu Salimah Abdullāh bn Abdul-asad Al-Makhzūwmīy duun ha gatas sin anak niya hi Masrūh, iban piyaduru' iban nila karuwa amuna in amaun niya hi Hamzah bn Abdulmuttalib.	
	Halimah As-Sa'diyyah	Nagpaduru' duun ha gatas sin anak niya hi Abdullāh taymanghud hinda Unaysah iban Jadāmah –amuna in pagtagun hi Ash-Shaymā'- anak hi Al-Hārith bn Abdul-Uzzā bn Rifāāh As-Sa'dīy, iban piyaduru' niya iban sin anak sin amaun niya hi Abu Sufyān bn Al-Hārith bn Abdulmuttalib.	
Nakaipat kaniya ﷺ	Inah niya	Thuwaybah mawlāh hi Abu Lahab	Halimah bnt Abu Duayb As-Sa'diyyah
	Ash-Shaymā'	Anak babai hi Halimah iban taymanghud niya ha Ridā' (pagduru'), iban siya in amuin dimatung pa Nabiyy dayng ha kawakilan (delegation) sin Hawāzin, mahuli liyatag niya in ridā' niya ampa siya piyalingkud didtu pagpatural sin kapatut niya (Ash-Shaymā').	

Nakaipat kaniya ﷺ	Umm Ayman	Barakah Al-Habashiyyah, in kaawnan niya pusaka' sin Nabiyy ﷺ dayng ha amah niya, sarta' amuna in nag-ipat kaniya. Piyatiyaunan niya ha hambuuk dayng ha mga kalasahan niya; Zaid bn Hāritha, mahuli piyag-anak duun kaniya hi Usāmah bn Zaid. Siya in amuin simūwd pa bay niya hi Abu Bakr iban Umar pag-ubus sin kawapat sin Nabiyy, adapun in siya timatangis. Pamūwng kaniya sin duwa: 'Unu in kiyatangis mu? Sabunnal tüüd unu-unu in yadtu ha Allāh tiyagama niya pa Rasul Niya amuna in labi-marayaw'. Na! sambung niya: 'Bunnal tüüd kaingatan ku, unu-unu in yadtu ha Allāh tiyagama niya ha Rasul Niya amuna in labi-marayaw, iban sabunnal tüüd yadtu na siya ha amuin labi-marayaw kaniya, adapun in kiyatangis ku amuna in tantu tüüd in wahīy nabugtu' na dayng ha langit', mahuli naka-agad na sila duwa timangis.
Hinang niya		Mag-iipat siya ﷺ kambing, sarta' amu yadtu in nahinang sabab sin sabar niya, ulung pa mga mahihina', iban pagmarayaw niya kanila. Sabda niya: "Wayruun piyarā sin Allāh nabiy malayngkan mag-iipat kambing", sambung sin kasahabatan niya: 'sambil ikaw?', sabda niya: "huun, in kaawnan ku mag-iipat para ha Tau-Makkāh, sarta' dihilan aku Qirāt".
Pag-usaha iban Pag-asawa niya		Imabut mayan siya ﷺ kawhaan tag-lima in pangummulan, miyadtu siya pa Ash-Shām hasupaya maglitu, mahuli nakaabut siya pa Buṣra ampa siya nagbalik, pag-ubus nakaasawa siya ha waktu kabalik niya kan Khadijah bnt Khuwaylid; panagnaan asawa niya.
Pagpatindug sin Ka'bah		Ha waktu in pangummulan niya ﷺ katluan tag-tūw, nalarak in Ka'bah mahuli timindug in mga Qurasyh ha pagbangun kaniya, biyahagi' nila pa mga pangkat in pagdayaw sin Ka'bah, ha waktu imabut sila ha pagbutang sin Hajar Al-Aswad, nagsulang na tüüd sila bāng hisiyu in magbutang madtu pa lugal niya sambil iyabutan yadtu upat pa lima dūwm sambil nagmawpakkat sila amuin in manghukum kanila; amuin panagnaan makasūwd ha lawang sin Masjid, na! tantu tüüd in panagnaan nakasūwd amuna in siya, mahuli hiyukuman niya sin kumā' kakana' ampa hibutang didtu in batu, ampa buhatun sin tiyap-tiyap pangkat sambil imabut madtu pa lugal pagbubutangan niya, na! siya, lima niya in nagbutang madtu pa lugal yadtu.
In Khawlah (isa-isa) isolation		Laung hi Ā'isha: 'Mabaya' siya ﷺ sin Khalā' (isa-isa), in kaawnan niya lumayu' madtu pa lugal pagtawagun Ghār Hirā' <i>yatahannathu</i> – magtag-īypun- duun ha rūwman mga pilay adlaw. Sarta' kadugalan niya in mga Barhala' iban sin agama sin kawman niya, wayruun na labi-kadugalan niya dayng didtu'.

Hikaruwa: Panagnaan sin Wahiy

Ha waktu nasampurna' in pangummulan niya ﷺ kahpatan, miyulliya siya sin sahaya sin pagkanabiy, sarta' liyaggu' siya sin Allāhu Taala sin pardaakan niya duun ha adlaw Isnin.

Pagkanabiy niya ﷺ

Laung hi Ā'isha: 'Panagnaan timagna' duun kaniya Rasulullāh ﷺ dayng ha Wahiy amuna in Marayaw-Tagaynup ha katūwgan, wayruun siya kakitaan tagaynup malayngkan jumatu biya' sin silak subuh, pag-ubus kiyabayaan niya in isa-isa (isolations), dimidtu siya isa-isa ha Ghār Hirā' mag-ibādat mga pilay rūwm ampa siya magbalik pa Ahli niya sarta' magsaddiyah para didtu, pag-ubus magbalik siya kan Khadījah mahuli magsaddiya biya' sin nakauna. Sambil dimatūng in Haqq (Kasabunnalan) ha waktu in siya ha Ghār Hirā', mahuli dimatung maun kaniya in Malaikat; pamūwng niya: 'bassa kaw', sabda niya: 'di' aku makaingat massa', sabda niya: "siyaggaw niya aku ampa diyūsūnan makusug sambil di' ku kagausan, mahuli ampa niya aku biyutanan; pamūwng niya: 'bassa kaw', sambung ku: di' aku makaingat massa. Pag-ubus siyaggaw niya aku hikaruwa ampa diyūsūnan makusug sambil di' ku kagausan, mahuli ampa niya aku biyutanan; pamūwng niya: 'bassa kaw', sambung ku: di' aku makaingat massa. Pag-ubus siyaggaw niya aku hikatuw ampa diyūsūnan makusug sambil di' ku kagausan, mahuli ampa niya aku biyutanan; pamūwng niya: 'bassa kaw ha ngān sin Tuhan mu amuin Nagpapanjari (sin katān piyaawn), piyapanjari niya in Manusiya' dayng ha *Alaq*, bassa kaw sarta' in Tuhan mu Labi Baing-Murahun". Mahuli nagbalik in Rasulullāh naghuhulas sarta' makusug in kuba-kuba sin pangatayan, simūwd siya madtu kan Khadījah sarta' pamūwng niya: 'bungkusi aku, bungkusi aku', sambil biyungkusan siya hi Khadījah sahingga nalawa' in buga' niya. Pamūwng niya kan Khajidah sarta' biyaytaan niya sin habal jimatu: 'mabuga' aku awn jumatu pa baran ku', sambung sin Khadījah: 'Di', sapahan ku pa Allāh, tantu tüüd di' kaw sipugūn sin Allāh, in ikaw nanugpati ha maglaw-lasiya', magtabang ha miskin iban way-gaus, maglabut ha bisita, iban magtabang ha mga mapatut tabangan. Mahuli diya siya hi Khadījah madtu kan Waraqah bn Nawfal bn Asad bn Abdul-izzā –anak sin amaun hi Khadījah-, adapun in siya ini timabuk Nasrāniy, magsulat kitab ibriyā' –makasulat siya sin Injil ha Ibriyā' unu-unu in kabayan sin Allāh hipasulat-, iban malaas na sarta' tantu buta na. Laung sin Khadījah: 'Ya anak sin amaun ku, dungug kaw dayng ha anak sin taymanghud mu', sambung sin Waraqah kaniya: 'Ya anak sin taymanghud ku, unu in kīta' mu?'. Mahuli biyaytaan sin Rasulullāh ﷺ sin kīta' niya, sambung sin Waraqah: 'in yadtu amuna in An-Nāmus amuin piyaturūwn sin Allāh kan Mūsā, bāng sadja aku bata' pa, bata' pa, sarta' buhi' pa ha waktu kaw paguwaun sin kawman mu', laung sin Rasulullāh ﷺ: 'paguwaun nila aku?', sambung niya: 'huun, wayruun dimatung biya' sin diyāra mu yan bat malayngkan pitnahan, bāng aku abutan buhi' ha waktu kaw dūyun, bawgbūgan takaw sakusug-kusug'. Pag-ubus pilay adlaw nawapat hi Waraqah sarta' himundung in Wahiy. [Bukhari: 3]

Pagkanabiy niya	Sabda sin Rasulullāh ﷺ: "Ha waktu aku nagpapanaw, tagha' na sadja awn diyungug ku tingug dayng ha langit. Iyangkat ku in pangatud ku, mahuli in Malaikat amuin dimatung kākū' ha Hirā', naglilingkud ha lilingkuran ha ūwtan sin langit iban lupa, miyūga' aku kaniya ampa aku minuwi' pamūwng ku: bungkusi aku, bungkusi aku. Mahuli nagpaturūwn in Allāh: 'Ya kaw nagbubungkus, tindug kaw sarta' magpahalli' sambil pa parman Niya: 'iban in mga Barhala', layui', daindi kimusug in Wahiy sarta' dimaran timattap. [Bukhari: 4]
Darajat sin Wahiy	Tagaynup Sādik In kaawnan ha panagnaan wahiy laung sin Ā'isha: 'In kaawnan niya ﷺ di' siya makakita' tagaynup malayngkan jumatu biya sin sinag sin mainaat'.
	Pagbatbat ha di' kakitaan Biyatbat sin malaikat ha di' niya ﷺ kakitaan duun ha panali' iban pangatayan niya, sabda niya: "Sabunnal tüüd in Rūwhul Al-Amīn (Jibrīl) biyatbat pa panali' ku sarta' biyaytaan aku sin bunnal tüüd..."
	Pagpasalupa sin Malaikat Sabda niya ﷺ: "Iban masuhul magpasalupa maun kākū' in Malaikat usug, mahuli dahun aku magsambung-laung sampay ku kahatihan iban mahapal in unu-unu na himumungan niya", dii ha darajat ini kakitaan siya (Malaikat) sin mga kasahabatan awn waktu.
	Pagbagting sin babagtingan Sabda niya ﷺ: "Awn waktu magdatung mari kākū' in bagting biya' sin babagtingan, sarta' amuna in mahunit kākū', mahuli mīg na kākū' adapun tantu tüüd nahapal ku in kabtangan niya", iban laung hi Ā'isha: 'kita' ku timūwrun kaniya in Wahiy ha waktu landu' in haggut, mahuli mīg na kaniya, adapun bunnal tüüd in tuktuk niya hiyuhulas-hulasan.
	Malaikat ha kariyasali-kapapanjari Kakitaan niya ﷺ ha hantang kariyasali-kapapanjari kaniya, mahuli hitūwrun kaniya unu-unu na in kabayaan sin Allāh hipaturūwn, in yari jimatū nakaruwa biya' sin kiyabayta' sin Allāh ha Sūrah An-Najm.
	Wahiy dayng ha Allāh Amuna in unu-unu piyaturūwm kaniya ﷺ ha waktu in siya ha langit hikapitū ha dūwm sin Mi'rāj, dayng namān ha Sambahayang iban sin dugaing pa.
	Sambung -Laung kaniya sin Allāh Amuin nara siya ﷺ nagsambung-laung sin Allāh ha wayruun pag-ūwtan nila Malaikat, biya' sin pagsambung-laung sin Allāh kan Mūsā.

Panagnaan timurūwn Kaniya ﷺ	Timūrūwn kaniya in lima Āyat panagnaan sin Sūrah Al-Alaq. [1] Bassaha! Ha ngān sin Tuhan mu amuin nagpapanjari [2] Nagpapanjari ha Manusiya dayng ha <i>alaq</i> dugu nakumpul [3] Bassaha! Iban in Tuhan mu Baing Murahun [4] Amuin naghindu (magsulat) sin <i>qalam</i> (susulat) [5] naghindu ha Manusiya sin unu-unu na di' niya kaingatan.		
Tibayhuan sin Da'wah niya ﷺ	Pagkanabiy	Pagpahalli' ha kalaw-lāsiyaan niya masuuk	Pagpahalli' ha kawman niya
	Pagpahalli' pa kawman amuin wayruun dimatung kanila ba'gu pa kaparā kaniya, in sila ini amuna in sila katan Arab.		
	Pagpahalli' pa katān amuin imabut in panatawag-tawag niya dayng namān ha bangsa Jinn iban Manusiya' sambil pa Huling Zaman.		
Darajat sin Da'wah	Da'wah Nakatapuk: imabut ini tūw tahun ha panagnaan kaparā kaniya.		
	Da'wah Matampal: ha waktu diyaak siya duun [Al-Hajr: 94].		
Panagnaan kima- hagad kaniya ﷺ	Dayng ha Kausugan: Abu Bakr Aṣ-Ŝiddīk		Dayng ha Kababaihan: Khadijah bnt Khuwaylid
	Dayng ha Kabataan: Alī bn Abu Tālib		Dayng ha Mawālī: Zayd bn Hāritha
	Dayng ha Īypun: Bilāl bn Rabāh Al-Habashīy		
Kaibanan nakauna	Dayng ha mga nakauna amuin kimahagad kaniya dugaing dayng ha mga kiyabayta' nakauna, ahli niya, pag-ubus hi Uthmān bn Affān, Talhah bn Ubaydullāh, Az-Zubayr bn Al-Awwām, S'ad bn Abu Waqqāṣ, Abdulrahman bn Awf, Khabbāb bn Al-Aratt, Ŝuhayb bn Ar-Rūmīy, Ammār bn Yāsir iban inah niya Sumayyah, Abu Ubaydah Āmir bn Al-Jarrāh, Uthmān bn Madh-'ūn, Abu Salamah bn Abdul-asad, Utbah bn Ghazwān.		

Hikatūw: Masa ha Makkah

Paghinang Mangi' sin mga Mushrik pa Nabiy ﷺ iban kasahabatan niya

Ha waktu kīta' sin mga Mushrik in kasabunnalan ha da'wah sin Nabiy, sarta' paghambuuk sin mga tau ha likusan niya, piyasakitan nila sin sangi'-ngi' kamudaratan, dayng ha mga hantang sin mudarat nila:

- nagpasaplag sila kaputingan palihalan kaniya ﷺ, tantu tüüd in siya *sāhir* magsisihir hasupaya lumayu' kaniya in mga Manusiya' iban muga' kaniya.

- piyasaplag nila ra isab in siya ﷺ *majnūn* dupang hasupaya himutingun siya sin mga manusiya'.

- piyasaplag nila ra isab in siya ﷺ *khādib* putingan, in yari manulangi kanila malayngkan in siya tantu tüüd kiyaiingatan ha antara' nila kapangandulan palsababan sin di' siya magpuputing.

- panggura'-gura' nila ha Nabiy ﷺ iban sin unu-unu piyaturūwn kaniya

- maghinang sila lingug iban hibuk bāng dumatung in Nabiy ﷺ manawag-tawag pa manusiya' hasupaya marūy sila ha pagdungug sin Wahiy.

- Pagpahalli' nila ha mga dumatung dayng ha guwa' Makkah hasupaya mag-umrah atawa maghajji' atawa dugaing pa maksud nila daindidtu.

- Paghinang nila mangi' ha baran niya ﷺ, biya' sin hīnang hi Uqbah bn Abu Mu'īth amuin iyūtung in badju' niya sampay siya mapikūl sahingga tiyuud sin Abu Bakr, iban tiluan siya luun-tiyan sin hunta' sahingga inig kaniya sin anak niya hi Fātimah.

- Pagtangka' nila patayun siya ﷺ, siyukat nila pa amaun niya sin higanti' nila hi Amārah bn Al-Walīd ganti' kaniya patayun, iban sin baya' nila patayun ha waktu paghijrah.

- Pagbinasa nila ha mga mahihina' dayng ha mga Bar-īman, iban labi-paghinang nila kamudaratan, biya' sin pagbutang nila sin batu malaggu' ha tiyan hi Bilāl iban na sin hīnang nila ha ahli hi Ammār bn Yāsir iban sin dugaing pa.

Paghijrah pa Habashah

Ha waktu timaud in mga Muslim iban timagna' miyuga' in mga Kuffār kanila, gamman nagsusūwng in ngi' nila kaniya iban na sin pamitna kanila, mahuli tiyugutan sila maghijrah pa Habasha, iban sabda niya: "Sabunnal tüüd awn didtu Malik di magpanganyaya ha Manusiya".

Paghijrah pa Habashah	Panagnaan Paghijrah	Naghijrah ha waktu ini hangpu' tag-duwa usug iban upat babai, dayng kanila hi Uthmān bn Affān sarta' siya in panagnaan gimuwa' iban miyagad kaniya in asawa niya Ruqayyah bnt Rasulullāh, timutug sila didtu sambil dimatung in habal sin in Quraysh nagmuslim adapun in habal ini puting, mahuli nagbalik sila pa Makkah. Kita' mayan nila in pakaradjaan labi nagsusūwng in pitna, nagbalik in kaibanan amuin mabaya' magbalik, sarta' mataud in simūwd pa Makkah adapun piyagbaak nila in labi-pamitna sin Quraysh, hambuuk dayng kanila hi Abdullāh bn Mas-ūd.
	Hikaruwa Paghijrah	Gimuwa' dayng ha Makkah kawaluwan tag-tūw usug iban hagpu' tagwalu babai, timutug sila didtu (ha Habashah) sarta' dimayaw in kahalan nila, adapun diyungug yadtu sin mga Quraysh mahuli nagpara sila madtu tumpukan dayng ha mga lamud kanila hi Amr bn Al-Ās iban hi Abdullāh bn Abu Rabiah hasupaya banu-banuhan hi An-Najāshīy adapun biyalik kanila in banu-banu nila sin Allāh.
Pagmuslim hi Hamzah iban Umar		Ha tahun hikaunum sin Bi'tha nagmuslim hi Hamzah bn Abdulmuttalib adapun ngiyānan siya labi-makusug dayng ha mga Quraysh mahuli ha palsababan yadtu kimusug in Rasulullāh ﷺ. Pag-ubus nagmuslim hi Umar bn Al-Khattāb palsababan sin barakat sin duwaa sin Rasulullāh, mahuli kimusug dayng kanila karuwa in mga Bar-īman sarta' himundung in pamitna sin Quraysh.
Shi'b Abu Tālib		Nagsusūwng in kangian sin Quraysh pa Rasulullāh ﷺ, mahuli piya'gangan iban pagmahukaw nila (amuin di' nila dagangan, di' nila rasab pamihan dagangan) kaniya iban ahli niya ha lugal pagtawagun Shi'b Abu Tālib miyabut tūw tahun, iban dii piyag-anak hi Abdullāh bn Abbās, nahāsil sin mga Kāpīr duun kaniya in sangi'-ngi' pamuhinga' sambil nakaguwa' siya dii ha mudarat ini in pangummulan niya ka'patan tag-siyam.
Kawapat sin Abu Tālib iban Khadījah		Pag-ubus sin jimatū yadtu, limabay bulan nawapat in amaun niya hi Abu Tālib in pangummulan niya kawaluwan tag-pitu (87) tahun, pag-ubus nawapat in asawa niya hi Khadījah, mahuli gammān nagsusūwng in kangian iban pitna sin mga Kāpīr kaniya ﷺ.
Kaguwa niya ﷺ madtu pa Tāif		Miyaksud sin Nabiyy ﷺ in Tāif; siya iban hi Zayd bn Hāritha, manawag-tawag pa Allāh, himanti' siya didtu pilay adlaw adapun wayruun timabuk kanila, samantāra' hinangan pa nila kamudaratan iban piyaguwa' siya sarta' tilu' pa sin batu sambil nagdugu' in tikud-tikud niya. Tiaykuran sila sin Rasulullāh ﷺ sambil nagbalik siya pa Makkah, sarta' limabay siya ha lūngan hi Al-Mut-im bn Adiy.

Pag-Muslim hi Addās	Ha labayan amuin pagbalik na niya ﷺ pa Makkah, piyagbaak niya hi Addās An-Nasrāniy mahuli kimahagad kaniya sarta' biyunnal in panawatag-tawag niya ﷺ.	
Pag-Imān sin Jinn	Iban ha labayan niya ﷺ, pagtawagun Nakhlah dimatung kaniya in bilangan dayng ha Jinn, pitū dayng ha Našībīn, diyungung nila in Qur-ān sarta' nagmuslim.	
Al-Isrā' wa Al-Mi'raj	Pagubus diyā siya ﷺ (nyawa iban jasad niya) harap pa Masjid Al-Aqṣā, mahuli iyangkat siya pa taas langit (nyawa iban jasad niya) madtu pa Allāh, diya siya nagsambung-laung sarta' piyardu' duun kaniya in mga Sambahayang.	
Pagpakila sin Islam pa mga Pangkat	Timutug siya ﷺ ha Makkah sarta' nanawag-tawag pa mga pangkat maun pa Allāh, sarta' ha tiyap-tiyap musim (waktu pagdaratung sin mga tau) madtu siya iban manawag-tawag pa mga pangkat sahingga hikapasampay in bayta sin Tuhan niya sarta' kanila na in Sulga', adapun wayruun timabuk dayng ha mga pangkat ini, adapun in yari pangmulliya sin Allāh ha mga Ansār, sambil nakaabut siya ﷺ kanila –mga unum dayng kanila-, tiyabuk nila in Allāh iban sin Rasul Niya. Nagbalik sila madtu pa Madinah, mahuli nanawag-tawag pa kawman nila sambil dimatung wayruun bay sin Ansār malayngkan awn hilalaungan dayng ha Rasulullāh ﷺ.	
Al-Ansār iban Bay-ah Al-Aqabah	Panagnaan Bay-ah	Pag-ubus dimatung pa Makkah ha simunu' tahun, hangpu' tagduwa kausugan dayng ha Ansār, dayng kanila in lima dayng ha unum nakauna, mahuli tiyabuk sin Rasulullāh ﷺ in bay-ah janji' dayng ha kababaihan -amuin kiyabayta' ha Ṣurah Al-Mumtahanah- ha lugal sin Aqabah, mahuli nagbalik sila pa Madinah.
	Hikaruwa Bay-ah	Nagbalik sila ha simūnu' tahun, kapituwan tag-tūw kausugan iban duwa babai, sila ini in Tau-Aqabah Hinapusan, jimanji' sila pa Rasulullāh ﷺ sin pa'gangan nila in unu-unu piya'gang niya pa kababaihan, kaanakan iban pa baran nila. Pag-ubus yadtu timulak siya (Rasulullah) ﷺ madtu kanila iban sin kasahatan niya, sarta namī' in Rasulullāh ﷺ dayng kanila hangpu' tagduwa naqīb mag-uwhan-nakura'.

Hikaupat: Masa ha Madinah

Panuguti sin Paghijrah	Tiyugutan sin Rasulullāh ﷺ in mga kasahabatan niya maghijrah pa Madinah, mahuli gimuwa' kanila in mga daak sumūwd panagnaan, dayng kanila amuin mga nasabbut: Abu Salamah bn Abdulasad Al-Makhzūmiy, iban hi Mus-ab bn Umayr, mahuli dimatung sila pa kabāyan sin Ansār, dihilan hahantian sarta' biyawgbügan, iban piyasaplag in Islām ha Madinah. Pag-ubus tiyugutan in Rasulullāh ﷺ ha paghijrah, mahuli gimuwa siya dayng ha Makkah adlaw isnin ha bulan Rabi' Al-Awwal, ha waktu yadtu in pangummulan niya kayman tag-tūw sarta' in iban niya hi Abu Bakr Aš-Siddīq iban hi Āmir bn Fuhayrah –mawlā hi Abu Bakr-, in maghihindu' sin dān hi Abdullāh bn Urayqidh Al-Laythīy. Himanti' naa sila duwa ha Ghār Thawr tūw adlaw, pag-ubus ampa sila imuntas sin dān ha higad-dagat.
Pagsūwd pa Madinah	Ha waktu imabut sila pa Madinah iban sin mga panaiban niya –in yadtu ha adlaw isnin hikahangpu' tagduwa kasubangan nakapin ha bulan Rabi' Al-Awwal- himanti' siya ha Qubā' –taasan lugal sin Madinah- duun ha lugal sin Banu Amr bn Awf, hangpu' tag-upat adlaw.
Panagnaan Masjid sin Islām	Sarta' biyāngun niya ﷺ in Masjid Qubā', laung hi Ibn Umar: 'In kaawnan sin Nabi, ha tiyap-tiyap sabtu' magkadtu siya pa Qubā', nagpapanaw iban nagsasakatan', iban sabda niya: "In Sambahayang ha Masjid Qubā' biya' sampantun Umrah".
Pagbangun sin Masjid An-Nabiy	Pag-ubus simakat siya ﷺ pa hunta' niya ampa siya timūy sin panaw niya, sarta' in mga Manusiya' maghilalaungan kaniya sin didtu kanila humanti' sarta' ulinan in hukut sin hunta', sabda niya ﷺ: "...pasāri niyu siya ha labayan niya, tantu tüüd in siya naraak", mahuli limingkud ha lugal sin Masjid biyaun sarta' in lugal ini piyagmimilikan hi Sahl iban hi Suhayl –dayng ha Bani An-najjār-. Himanti' siya kan Abu Ayyūb Al-Ansārīy, pag-ubus biyangun in Masjid niya sin lima niya iban sin kasahabatan niya dayng ha dahun sin hulma' iban lupa'-pula, ampa biyangun in bay niya iban sin kaasawahan niya ha kid Masjid, adapun in masuuk maun bay amuna in kan Ā'isha. Pag-ubus pitū bulan, naglayn siya dayng ha bay hi Abu Ayyūb madtu pa bay niya.
In Pagpa-taymang-hud	Pag-ubus piyatindug in Masjid, piyapagtaymanghud niya ﷺ ha antara' sin Muhājir –kasiyaman kausugan- iban Anṣār ha sibū' taud yadtu, sarta' magwarith pusaka' ha antara' nila sambil ha waktu jimatū ha Badr.

In Yahūd	Ha waktu dimatung siya ﷺ pa Madinah, sarta' kita' siya sin mga Yahūd, kiyangatan nila sin tantu tüüd in siya mattan Rasul sin Allāh, iban tantu tüüd in siya amuin kabaakan kiyalukis kanila ha Tawrah, samantāra' ha bihadtu kahalan wayruun nila ra tiyabuk in Islām malayngkan pilang-sulag tau ra maniyu'-tiyu'; dayng ha mga jumlahan nila amuna in maingat sarta' imam nila hi Abdullāh bn Salām, sarta' himinang siya parjanjian ha mga pangkat sin Yahud; Banu Qaynuqā', Banu An-Nadhīr iban Banu Quraydhah.
Pagpinda sin Qiblah	Pag-ubus kapardu' sin Sambahayang ha Mi'rāj, in kaawnan si Nabiy ﷺ magsambahayang tudju pa Bayt Al-Maqdis, adapun kabayaan niya mapinda in Qiblah maun pa Ka'bah, mahuli magbaba'-taas in bayhu' niya pa langit naghuhuwat-huwat mapinda, ampa piyaturūwn sin Allāh maun kaniya: "... [Al-Baqarah: 144] ha tahun hikaruwa dayng ha Hijrah, mahuli pindahan in Qiblah niya madtu pa Al-Ka'bah.
Panuguti sin Jihād	Pag-ubus yadtu timutug in Nabiy ﷺ ha Madinah sarta' panglangi niya ha mga Anṣār, timurūwn in parman sin Allāh: "Tiyugutan in mga sila mag-atubang palsababan bunnal tüüd in sila iyanyaya, sabunnal tüüd in Allāh makagaus ha daraugan nila. Amuin mga sila diyūy dayng ha mga pamaybāyan nila ha wayruun kapatut, palsababan sadsa sin hipagpamūwng nila in Tuhan namu' Allāh..." [Al-Hājj: 39-40], mahuli tiyugutan na sin Allāh ha mga Bar-īmān in pag-atubang iban sin mga Mushrik. In dayng ha panagnaan Ghazwāh (bunu') amuna in Ghazwāh Al-Abwā', Buwāth, Al-Ushayrah iban sin kaibanan <i>sariyyah</i> (sundalu sibi'-sibi' tumpukan).
Ghazwāh Badr	Ha bulan Ramadhān tahun hikaruwa, gimuwa' in Rasulullāh ﷺ iban sin tunggatus iban hangpu' kulang-labi dayng ha mga bar-īmān duun kumawa' sin caravan <i>iyyr</i> sin Quraysh balik dayng ha Shām, sampay nagpinda dān hi Abu Sufyan, mahuli napaagūt sin Shaytān in Quraysh sampay gimuwa' sila mag-atubang iban sin mga Bar-īmān, nagdugpak/nag-atubang sila ha Badar sarta' amu ini in Ghazwāh Badr Dakula' amuin ngiyānan Yawm Al-Furqān. Ha waktu nagbaak in duwa pihak, nanginduwa in Rasulullāh ﷺ pa Tuhan niya sarta' nagpatibaba' Kaniya, mahuli tiyabangan sin Allāh in mga Bar-īmān sin mga Malaikat mag-atubang iban sila, adapun piyaraug sila sin Allāh dayng ha kawman magkukupūr sarta' tiyaas in kalimah Niya. Kapituwan in nawapat dayng ha mga Mushrik kausugan, sarta' in nashahīd ha mga Bar-īmān hangpu' tag-upat kausugan.

Ghazwāh Qaynuqā'	Ha hikatūw tahun sin Hijrah, kiyangī' sin Banu Qaynuqā' in janji' nila, piyaglibutan sila sin Nabiḡ hangpu' taglima dūwm, mahuli tiyabuk nila in hukuman niya sambil sila piyaguwa' dayng ha Madinah, in taud nila pitūnggatus.
Ghazwāh Uhud	Ha bulan Shawwāl in bunu' ha Uhud, amuin gimuwa' in mga Quraysh mamausi sin mga nawapat ha Badr masuuk tūw ngāibu kausugan harap pa Madinah. Gimuwa' in Nabiḡ ﷺ iban sin masuuk pitūnggatus dayng ha mga kasahabatan niya harap pa Uhud adapun piyasaran sin mga Munāpik. In daraugan sin panagnaan adlaw ha mga Muslim, mahuli tiyukas sila sin Allāh amuin biyalik pa mga Mushrik in daraugan sambil imabut sila pa Rasulullāh ﷺ, mahuli kiyapalian iban naḡ in ipun niya (ha hikaupat), sarta' iban niya imaatubang in mga Malaikat, iban nashahīd in kapitūwan dayng ha mga kasahabatan niya, dayng kanila hi; Hamzah bn Abdulmuttalib, Mus-ab bn Umayr, Anas bn An-Nadhar, Handhalah bn Al-Ghasīl iban sin dugaing pa. Kiyugdan ha adlaw yaun balā' sarayaw-rayaw hi Talhah bn Ubaydullāh, sambil sabda sin Rasulullāh ﷺ: "...nawājib kan Talhah", simakat pa taas būwd in Rasulullāh ﷺ iban sin mga Muslim, sarta' piyalihala' sila sin Allāh dayng ha mga Mushrik. In kaawnan sin jimatū ha Uhud, waktu sin balā' iban pagsampurna'; tiyukas sin Allāh in mga Bar-īmān, piyatarrang in mga Munāpik, sarta' miyulliḡa in mga nashahīd ha pagbaya' Niya. Mahuli, pag-ubus sin bunu' diyungug niya sin gimuwa' nagbalik in Quraysh, amuin kabayaan nila ubusun in mga Muslim, na! gimuwa' siya madtu kanila iban sin mga Bar-īmān piyapalian, ha waktu imabut sila pa Hamrā' Al-Asad miyabut yadtu pa Quraysh sambil miyaguy sila nagbalik pa Makkah.
Tahun Hikaupat	Ha tahun hikaupat, awn jimatū ha Bi'r Ma'ūnah amuin piyatay in kapitūwan dayng ha mga Qurā' (nakahapal sin Qur-ān) dayng ha mga kasahabatan. Ha tahun da isab ini jimatū in Ghazwāh Banu Nadhīr amuin piyaglibutan sin Nabiḡ ﷺ sahingga simūwd pa pangatayan nila in buga', pag-ubus piyaḡ sila ha Madinah sarta' duun kanila piyanaug in Sūrah Al-Hashr.
Ghazwah Al-Murīḡ	Ha tahun hikalima, gimuwa' in Nabiḡ ﷺ hasupaya mag-atubang iban Banu Al-Muḡtaliq, adapun dimaug sila nagbalik, sarta' duun ha dān siyara' in Tayammum, iban jimatū in puting amuin tiyuhuma sin mga Munāpik in Umm Mu'minīn Ā'isha; adapun in siya malanu' sarta' nanglalanu' (malayu' dayng ha tuhuma). Mabu'gat ini kaniya iban pa Rasulullāh ﷺ sahingga piyaturūwn sin Allāh in <i>barāah</i> (kawayrusa innocence) niya ha Surāh An-Nūr, sarta' liyapdusan in nanuhuma kaniya (pagpatindug sin) hād.

Ghazwah Al-Ahzāb

Ha bulan Shawwāl ha tahun hikalima amuna in Ghazwah Al-Khandaq (Al-Ahzāb), amuin timabang in mga Yahūd pa Quraysh iban sin jimanji' duun ha pamunu' pa Nabiyy ﷺ iban sin kasahabatan niya, mahuli naghambuuk in Quraysh, Banu Sulaym, Banu Asad, Fazārah, Ashja' iban sin dugaing pa sarta' miyabut hangpu' ngaibu mahuli miyanaw pa Madinah.

Himulug pikilan hi Salmān Al-Fārisīy pa Nabiyy ﷺ duun ha paghinang sin lubang (trench) magpalihala' kanila dayng ha Ahzāb, gimuwa' in Rasulullāh ﷺ iban tūw ngaibu sarta' himinang kuta' ha Būwd Sil' iban in unahan nila amuna in khandaq. Awn piyagjanjian nila iban Banu Quraydah malayngkan kiyangī' nila in parjanjian sarta' miyāgad pa Al-Ahzāb. Piyarā niya hi Nuaym bn Mas-ūd kanila iban pa Ahzāb, sarta' tiyagnaan niya in pangakkal (ha bunu') sambil nagkangī' in antara' nila, sambil piyaratungan in Ahzāb hangin makusug, nanglaraki sin panggung (tent) nila iban sin mga kapanyapan nila, jiyugjug sila sin hangin sambil simūwd pa pangatayan nila in buga', ampa namāguyan. Mahuli, minig na sila sarta' wayruun nadawhat in banu-banu/maksud nila.

Ampa siya miyanaw pa Banu Quraydah, sarta' hīnang niya hukum kanila hi Sa'd bn Muādh. Iban dii ha Ghazwah ini piyaturūwn in Sūrah Al-Ahzāb.

Sulh Hudaybiyyah

Ha tahun hikaunum, gimuwa' in Nabiyy ﷺ iban sin hangibu iban upat-ngagatus dayng ha kasahabatan niya mag-umrah, ha waktu miyabut sila pa Al-Hudaybiyyah piya'gangan sila sin Quraysh sumūwd pa Makkah, sarta' nangayu' parjanjian ihundung in pagbunu' hangpu' tahun, mahuli in ini pangukab ha mga Bar-īman biya' sin parman Niya: "Sabunnal tūūd, in kami iyanugharaan kaw pangukab (daraugan) matarrang" [Al-Fath:1].

Iban dayng ha mga jimatū ha parjanjian ini, amuin jiyāri sin Quraysh ha mga Bar-īmān in sumuwd pa Makkah ha susūwngun tahun mag-umrah, sarta' jimatū in Umrah Al-Qadā' ha bulan Dhul Qa'dah tahun hikapitū.

Ghazwah Khaybar

Pag-ubus nakabalik siya ﷺ dayng Al-Hudayfah mga kawhaan adlaw, kiyadtu niya in Khaybar –uttara' sin Madinah- piyaglibutan nila in Yahūd masuuk kawhaan dūwm, sarta' naglugtu' tūūd in mga Muslim didtu. Ha waktu mayan daugun na in Yahūd, nangayu' sila Sulh (parjanjian) amuin palihalaun in dugu' nila sarta' gumuwa' sila dayng ha Khaybar amura in badju' nila in diyara, mahuli piyadidtu sila iban piyausal in lupa' yaun sarta' idihil in hangtunga' kaniya.

Karatung hi Ja'far	Ha waktu didtu siya 齋 ha Khaybar dimatung pa Madinah hi Abu Hurayrah sarta' nagmuslim na, iban dimatung da isab hi Ja'far bn Abu Tālib –anak sin amaun niya- iban sin mga nakapin dayng ha Al-Habashah sarta' nagkita' sila ha Khaybar, iban dimatung da isab in mga Al-Ash-Arīy hi Abu Musā iban sin mga panaiban niya.
Ghazwah Mu'tah	Ha tahun hikawalu jimatu in Ghazwah Mu'tah, sarta' in parsababan niya hi Shuraybīl bn Amr Al-Ghassānīy biyunu' niya in daak sin Rasulullāh 齋 pa Malik sin Rūwm, mahuli nagpara in Nabiyy tūw ngaibu dayng ha kasahabatan niya sarta' in amīr nila amuna in kalasahan niya; Zaid bn Hāritha sarta' sabda niya: "Bāng makawa' hi Zayd, sumunu' hi Ja'far bn Abu Tālib duun ha manusiya', bāng makawa' hi Ja'far sumunu' hi Abdullāh bn Rawāhah", giyūwa' sila hi Heraclius iban sin mga nag-ūwhan dayng ha mga Arab duwanggatus ngaibu (sundalu), mahuli na nag-atubang in duwa pihak ha Mu'tah sarta' timagna' in bunu'. Nashahīd in mga amir biyutang sin Nabiyy 齋, mahuli nakawa' hi Khālid bn Al-Walīd in panji sambil dimayaw in parāgan sin sundalu, dimaug in mga Muslim sambil nakaīg sila ha atūw sin Allāh sarta' atūw nila.
Pangukab sin Makkah	Ha sibū tahun, piyanaw (Attack) sin Banu Bakr –dayng ha mga tagaparjanjian iban Quraysh- in Banu Khazāah –dayng ha tagaparjanjian sin Nabiyy-, sarta' giyapian yadtu sin mga Quraysh sa' tiyatapuk, ha waktu dimatung man yadtu pa Nabiyy naghuwat-huwat siya sin pangukab sin Makkah, sarta' dimatung hi Abu Sufyān pa Madinah duma magbissara kaniya adapun way siya dimungug, dimā' siya (Abu Sufyan) nagbissara kan Abu Bakr, Umar iban Alī amuin dahun siya magbissara malayngkan nagmari' sila. Dimuwaa siya sin di' kakītaan in banu-banu niya sin quraysh, amuin di' nila kaingatan in panaw niya madtu sila sahingga tiyabuk in duwaa niya. Mahuli gimuwā' siya iban sin hangpu' ngaibu sambil nakasūwd sila pa Makkah. Muslim ba'gu pa in kapag-ukab sin Makkah in amaun sin Rasulullāh 齋; Al-Abbās bn Abdulmuttalib. Iban dayng ha mga sabda niya 齋 duun ha pag-ukab sin Makkah: "Hisiyu-siyu in simūwd pa bay hi Abu Sufyan; in siya salamat, hisiyu-siyu in simūwd pa Masjid; in siya salamat, iban hisiyu-siyu in tiyambul niya in bay niya; in siya salamat", wayruun siya imatubang malayngkan amuin miyuna, iban way himinang kamudaratan kaniya iban pa mga Muslim; ha sabab yadtu nalūppas in dugu' nila. Ha waktu simūwd siya pa Makkah, nagtawaf siya ha Bay ha bukun muhrim, ampa niya piyatawag hi Uthmān bn Talhah sarta' kiyāwa' in kungsi' sin Ka'bah, mahuli biyagbag niya in ha lawm iban likusan sin Ka'bah dayng ha mga Barhala', ampa niya biyalik in kungsi' madtu kan Uthmān bn Talhah. Sarta' mataud nagmuslim ha ka-ukab sin Makkah, adapun dimatung in mga dugaing pangkat timabuk sin Islām.

Paglubu sin mga Barhala	Pag-ubus sin ka-ukab sin Allāh duun ha Nabiy niya ﷺ sin Makkah, nagpara siya dayng ha mga kasahabatan niya hasupaya lubuhun in ha likusan sin Makkah in katan mga Barhala. Piyarā niya hi Amr bn Al-Āṣ hasupaya lubuhun hi Suwā', hi Sa'd bn Zayd kan Manāt, Khālīd bn Walīd kan Uzzā, At-Tufayl kan Dhu Al-Kaffayn, iban hi Alī ha Barhala Tay'.
Ghazwah Hunavn	Ha waktu diyungug hi Hawāzin in ka-ukab sin Makkah, tipun niya in sundalu niya madtu pa Rasulullāh ﷺ piyaagad nila in alta', kababaihan iban kaanakan nila. Gimuwa' siya madtu kanila iban hangpu' tag-duwa ngaibu (sundalu), sarta' naajayb in mga Muslim ha taud nila sambil sila miyabut pa Wādiy Hunayn. Dimusmug hi Hawāzin biya' sin hambuuk tau sambil dimagan in kaibanan tau dayng ha Nabiy palsababan sin buga', malayngkan timutug duun kaniya in mga kulang-labi tau dayng ha Muhājir iban sin Ahlu Bayt niya, sambil piyatutug sin Allāh in mga sila namamaratsaya sahingga nagbalik sila madtu kaniya, sarta' imiban kaniya imatubang sambil piyaraug sila sin Allāh duun ha atūw nila, mahuli dimagan hi Hawāzin pa Tāif. Pag-ubus nagbalik in hangpu' tag-upat dayng ha sundalu hi Hawāzin bilang Muslim, mahuli nangayu' sin hibalik kanila in mga kaanakan nila, adapun hīnang niya yadtu iban sin mga manusiya' iban niya.
Ghazwah Taif	Pag-ubus natalus mayan siya dayng kan Hawāzin, naghuwat-huwat siya sin Ghazwah ha Taif, kiyadtu niya sambil piyaglibutan nila in kuta' hangpu' tagwalu adlaw, sambil nagbalik siya adapun wayruun jimatū bunu'.
Ghazwah Tabūk	Ha tahun Hikasiyam jimatū in Ghazwah Tabūk (Ghazwah Al-Usrah), in kaawnan sin waktu yadtu, landu' in pasu', sarta' waktu pagbubunga iban paghahali-hali, amuin landu' mahunit ha Manusiya' in gumuwa'. Ha waktu mabaya' siya gumuwa', nagpagalak siya pa mga tau sin dumihil tatabangan, mahuli timabang hi Uthmān tūwnggatus hunta' iban na sin pakul/lampik, iban agad na in hangibu Dīnār, mahuli sabda niya ﷺ: "Di' na makananam mudarat hi Uthmān pag-ubus sin adlaw ini". Iban timabang in mga kasahabatan ha kagaugausan nila. Sarta' simulang in kamatauran sin mga Munāpik, iban sin tūw dayng ha mga mapī' sahabat niya; sila na yadtu hinda Ka'b bn Mālik, Hilāl bn Umayyah, iban hi Marwān bn Ar-Rabī', sarta' nangayu' sila ujul pagbalik niya pa Madinah, sarta' piyatūwrun kanila in Āyat At-Tawbah "iban duun ha tūw amuin simulang..." [At-Tawbah: 118], mahuli tiyabuk sin Allāh in pagtawbat nila palsababan sin sādik sila, sarta' biyaba'-baba' sin Allāh in mga Munāpik duun ha Sūrah yaun sarta' didtu Niya tiyalus. Ngīyānan in Sūrah, Sūrah Al-Fādīhah palsababan sin pagbukis ha kakahinang nila.

Ghazwah Tabūk	Dii ha Ghazwah ini, nagsulut parjanjian in Nabiyy ﷺ iban Aylah amuin dumihil sila Jizyah, bihadtu da isab in Jarba, Adhrah –simulat sila pa Nabiyy-, Ukhaydar. Himanti' siya ha Tabuk masuuk hangpu' dūwm ampa siya nagbalik pa Madinah, sarta' wayruun jimatu bunu'. Ha waktu nakabalik siya ﷺ pa Madinah, diyaak siya sin Allāh hipalubu in Masjid Dirār amuin biyangun sin mga Munapik "...hipangmudarat, pangkupūri, iban hipagpakangat ha mga Bar-īman, sarta' kuta' ha mga imaatubang pa Allāh iban Rasul Niya..." [At-Tawbah: 107], liyubu niya madtu sarta' amu ini in hinapusan Ghazwah amuin mismu baran niya gimuwa' siya.
Al-Wufūwd	Pag-ubus sin Ghazwah Tabūk, nagmuslim in kamatauran pangkat, sambil tiyawag in tahun hikasiyam; tahun sin luruk (delegates), amuin dimatung in mga dugaing pangkat pa Nabiyy ﷺ nagmuslim; dayng kanila Banu Tamīm iban in amir nila hi Attār bn Hājib At-Tamīmīy, Tay' in amir nila hi Zayd Al-Khayl, Abdulqays in amir nila hi Al-Jārūd Al-Abdīy, Banu Hanifah agad kanila hi Musaymah Al-Kadh-dhāb amuin nangaku sin pagkanabiy ha mga simūwng tahun.
Paghajji' hi Abu Bakr	Ha tahun hikasiyam, piyarā sin Nabiyy ﷺ hi Abu Bakr amir sin naghājji', siya in timindug sin paghajji' sin mga tau. Diyaak niya in Alī bassahun panagnaan in Sūrah At-Tawbah pa mga tau, sarta' hibīn in parjanjian iban sin mga Mushrik, sarta' hipamahalayak pa mga tau amuin tantu tüüd wayruun na maghajji' pag-ubus sin tahun ini Mushrik, iban wayruun na magtawaf ha Bay naghuhubu' biya' sin paghinangun sin mga Ahlu Al-Jāhiliyyah.
Hajj Al-Wadā	Ha tahun hikahangpu', naghajji' in Rasulullāh ﷺ Hajj Al-Wadā, sarta' gimuwa' miyagad kaniya in mga Muslim dayng ha mga dugaing-dugaing pangkat/pihak iban lugal sambil miyabut in tau labi dayng ha hanggatus ngaibu. Mahuli, hinduan niya sin mga hīnang ha Hajj, sarta' nagkhutbah ha adlaw Arafah iban biyassa niya in parman sin Allāh: "Ha adlaw ini, jiyūkup Ku na para kaniyu in Agama niyu, sarta' siyampurna' Ku na in ni'mat Ku, iban nagrida' na Aku para kaniyu in Islam amuna na in Agama niyu..." [Al-Māidah: 3]. Biyaytaan niya bunnal tüüd in Agama najukup na, sarta' niyasihatan niya sin manggayunggūng ha unu-unu na in piyaturūwn dayng ha Kitāb iban Sunnah, iban hiyaram in dugu' nila, alta' nila, iban kamaruhan nila, mahuli amuna ini in khutbah wadā' dayng kaniya ﷺ.
Pagparā kan Usāmah	Ha bulan Safar sin tahun hikahangpu', simakap/timipun siya sundalu hipag-atubang iban Rome, sarta' diyaak niya in Usāmah bn Zaid mahinang amir, mahuli gimuwa' sila, sambil miyabut pa Al-Jurf, dayng didtu diyungug nila sin nasakit siya ﷺ.

Kahawpuan sin mga Ghazwah

Kahawpuan sin mga Ghazwah

In mga Ghazwah niya ۞, pagparā niya kawakilan iban sin *sariyyah* katān yadtu pag-ubus sin Hijrah miyabut hangpu' tahun.

In mga *sariyyah* iban pagparā niya kawakilan miyabut masuuk pa ka'numan, sarta' in ghazwah miyabut kawhaan tag-pitū, miyagad siya nag-atubang ha siyam dayng didtu; Badr, Uhud, Al-Khandaq, Quraydah, Al-Mustaliq, Khaybar, Al-Fath, Hunayn, iban Tāif, sarta' timurūwn in Qur-ān ha kaibanan ghazwah:

Mga Āyat timurūwn ha mga Ghazwah niya ۞

Ghazwah Badr: timurūwn dii in Sūrah Al-Anfāl sarta' ngiyānan Sūrah Badr.

Ghazwah Uhud: timurūwn dii in hinapusan Āyat sin Āl Imrān dayng ha parman sin Allāh: "Iban (tumtuma) ha waktu kaw gimuwa' dayng ha ahli mu, hasupaya butangan sin lugal ha bunu' (ha Uhud)" [Āl Imrān: 121], harap pa hinapusan niya maniyu'-tiyu' pa hulihan.

Ghazwah Al-Khandaq, Banu Quraydah iban Khaybar: timurūwn dii in panagnaan sin Sūrah Al-Ahzāb.

Ghazwah Banu An-Nadhir : timurūwn dii in Sūrah Al-Hashr

Ghazwah Al-Hudaybiyyah iban Kaybar: timurūwn dii in Sūrah Al-Fath, sarta' nagpahāti dii sin Pangukab (Al-Fath), sarta' kiyabayta' matarrang ha Sūrah Al-Nasr.

Ghazwah Tabūk: timurūwn dii in mga Āyat dayng ha Sūrah At-Tawbah.

Kiyapalian siya ha Ghazwah Uhud sarta' nakaminsan da, iban imiban kaniya nag-atubang in mga Malaikat ha Badr, Uhud iban Hunayn, iban timurūwn in mga Malaikat ha adlaw Al-Khandaq; mahuli jiyugjug in mga Mushrik sarta' diyaug, iban tiluan siya hasba' ha bayhu' sin mga Mushrik sambil nagdaganan sila. In Al-Fath ha duwa ghazwah; Badr iban Hunayn, iban imusal sila badlūng ha hambuuk ghazwah amuna in ha Tāif, iban nagkuta' ha Al-Khandaq nakaminsan ha Al-Ahzāb amuin hiyulugan siya pikilan hi Salmān Al-Fārisīy.

Sakit iban Kawapat kaniya ﷺ

Pag-ubus piyagpapi' sin Allāh Mahatinggi in Nabiyy Niya ﷺ, ha antara' sin Dunya iban sin hipagbaak in Allah iban sin Sulga', mahuli pinī' niya in hipagbaak Siya iban sin Sulga'. Nasakit siya landu', iban nangayu' siya panugut dayng ha mga kaasawahan niya sin humanti' siya ha bay sin Ā'isha, mahuli tiyugutan siya sin kaasawahan niya. Ha waktu di' niya kagausan in Sumambahayang ha Masjid, diyaak niya in Abu Bakr amuin mahinang imam sin tau ha Sambahayang, sarta' in yari manunjuki sin kapatut niya sin Kilāfah pag-ubus niya ﷺ.

Miyabut in adlaw isnīn, hangpu' tagduwa kasubangan sin Rabī' Al-Awwal ha tahun hikahangpu' tag-isa, gimuwa' siya ha mga tau hasupaya sumambahayang Subuh, iyukab niya in tampan ampa iyukab in lawang sahingga kīta' siya, mahuli timudlu' siya sin hitūy in sambahayang nila sarta' kimatawa siya kanila. Ha simūwngsung in Duhā' kiyawa' na siya sin Tagpapanjari kaniya, iban in waktu kawapat kaniya amuna in salaggu'-laggu' musiba dimatung ha bangsa Muslim, sarta' landu'-kasusahan kanila. Pag-ubus naghambuuk in mga tau kan Abu Bakr, ampa sila nagbay-ah sin Khilāfah, sarta' wayruun simulang hangsulag palsababan kiyaiingatan nila; sin in siya in nakauna timabuk sin Islām, iban sin kalabbiyahan niya dayng ha katān Ummat mapuas ha Nabiyy ﷺ.

Pag-ubus piyayguan na nila, ampa biyutangan saput –tūw badju' puti-, ampa siya kiyubul ha lugal amuin kiyawapatan kaniya –ha bay sin Umm Mu'minīn Ā'isha- sarta' in ini sunnat sin Allāh ha mga kanabihan Niya, hipagkubul sila ha lugal hawnu sila nakawa', iban siyambahayang siya sin mga Tau iban Jinn –in salawat iban salam kaniya-. Sumaksi' kitaniyu sin kiyatunay niya in amānat kaniya, kiyanasahatan niya in Ummat, sarta' nakapagjihād sin mattan pagjihād. Bāng man siya tiyungbasan sin Āllāh ngān sin Ummat niya sin sarayaw-rayaw tutungbasan; tungbas pa Nabiyy ha ngān sin Ummat niya. In sasanglitan iban pamudji sarta' pagsukul ha katān karna' pa Tuhan sin katilingkal Ālam.

Hinapusan

Laung hi Hassān bn Thābit magtatarasul sin Rasulullāh:

يَا رَبِّ! فَاجْمَعْ مَا مَعَنَا وَبَيْنَنَا	فِي جَنَّةٍ تُنْزِلُ عَيْنِي عِوْنَ الْحَسَنِ
فِي جَنَّةِ الْفِرْدَوْسِ وَاتَّبِعْهَا لَنَا	يَا ذَا الْجَلَالِ وَذَا الْعُلَا وَالسُّوْدِ
صَلِّ الْإِلَهِ وَمَنْ يُحْفُ بِعَرْشِهِ	وَالطَّيِّبُونَ عَلَى الْمُبَارَكِ أَحْمَدِ

Ya Rabb, papaghambuuka kami iban sin Nabiyy namu'

Ha Sulga' piyudji sin mata sin majajangki

Ha Sulga' Al-Firdaws, sulata didtu para kamu'

Ya Kaw Mahatinggi, Sataas-taas, Tagmiliik sin katān

Salawat sin Allāh, iban sin nagtatanggung sin Aras Niya

Iban sin mga mararaway-tau madtu kan Ahmad Mabarakat

IKHTIBAR HIKATŪW

PANGASUBUH	SAHIH	KHATA'
• Mag-iipāt siya ﷻ kambing, sarta' amu yadtu in nahinang sabab sin sabar niya, ulung pa mga mahihina', iban pagmarayaw niya kanila.	☐	☐
• Ha waktu nasampurna' in pangummulan niya ﷻ kahpatan, miyulliya siya sin sahaya sin pagkanabiy, sarta' liyaggu' siya sin Allāh Mahatinggi sin pardaakan niya duun ha adlaw Jumaat.	☐	☐
• Nagsusūwng in kangian sin Quraysh pa Rasulullāh ﷺ, mahuli piya'gangan iban pagmahukaw nila kaniya iban ahli niya ha lugal pagtawagun Shi'b Abu Tālib miyabut tūw tahun, sambil nakaguwa' siya dii ha mudarat ini in pangummulan niya ka'patan tag-siyam.	☐	☐

- Piyagbata ha Makkah: ☐ Tahun sin Gadjā. ☐ 53 bahgu in Hijrah. ☐ Katan.
- Panagnaan sin Wahiy niya ﷺ: ☐ Kasūban niya in khalā'. ☐ Tagaynup Sādik. ☐ Katan.
- Taud sin darajat sin Wahiy: ☐ Lima. ☐ Pitu. ☐ Tūw.
- Darajat sin Da'wah niya ﷺ: ☐ Duwa. ☐ Tūw. ☐ Lima.
- Pagubus diyā siya harap pa Masjid Al-Aqṣā, mahuli iyangkat siya pa taas langit (.....) madtu pa Allāh, diya siya nagsambung-laung sarta' piyardu' duun kaniya in mga Sambahayang. ☐ Jasad niya. ☐ Nyawa niya. ☐ Jasad iban Nyawa niya.
- Panagnaa Masjid sin Islām: ☐ Alharām. ☐ Annabawiy. ☐ Aqṣā. ☐ Qubā'.
- Pagpinda sin Qiblah: ☐ Ha Makkah bahgu in Hijrah. ☐ Tahun hikaruwa sin Hijrah. ☐ Tahun hikatūw sin Hijrah.
- In Ghazwah Badr ha Bulan Ramadhān tahun: ☐ Hikaruwa sin Hijrah. ☐ Hikatūw sin Hijrah.

Panagnaan kimahagad pa Rasul ﷺ:	Ali bn Abi Talib	Bilal bn Rabāh	Zayd bn Hāritha	Abu Bakr
Dayng ha Kausugan	☐	☐	☐	☐
Dayng ha Kabataan	☐	☐	☐	☐
Dayng ha Mawālī	☐	☐	☐	☐
Dayng ha Īypun	☐	☐	☐	☐

Nag-ipat kaniya ﷺ:	Abu Tālib	Abdul- muttalib	Walu tahun	Abdullah	Pitu tahun
-Nag-ipat pag-ubus sin Inah niya amuna in Apuh niya	☐	☐	☐	☐	☐
-Pag-ubus nawapat yadtu in pangummulan niya ﷺ	☐	☐	☐	☐	☐
-Simubli in amaun niya laggung sin amah niya Amah niya	☐	☐	☐	☐	☐
-Nawapat in Inah niya ha wayruun pa gimukup in ummul niya	☐	☐	☐	☐	☐

Mga Ghazwah niya ﷺ:	10 tahun	2 Tahun	27	9	Hambuuk
-Katan sin Ghazwah iban Sariyyah pag-ubu na sin Hijrah, ha lawm:	☐	☐	☐	☐	☐
-In Sariyyah iban pagparah niya imabut:	☐	☐	☐	☐	☐
-Taud sin Ghazwah niya ﷺ:	☐	☐	☐	☐	☐
-Taud sin awn bunu':	☐	☐	☐	☐	☐
-Kiyapalian siya:	☐	☐	☐	☐	☐

Luun sin Kitāb

• Pamukalaung	3
• Shamāil sin Nabiy ﷺ	5
• Ikhtibar Panagnaan	13
• Pamandu' sin Nabiy ﷺ	16
• Mga Tugila' ha Nabiy ﷺ	21
• Lahasiya sin Nabiy iban Kaasawah niya ﷺ	24
• Ikhtibar Hikaruwa	28
• Sīrah sin Nabiy ﷺ bahgu in Bi'tha	33
• Panagnaan sin Wahiy	35
• Masa ha Makkah sin Sīrah niya ﷺ	38
• Masa ha Madinah sin Sīrah niya ﷺ	41
• Kahawpuan sin mga Ghazwah niya ﷺ	48
• Sakit iban Kawapat niya ﷺ	49
• Ikhtibar Hikātūw	50
• Luun sin Kitāb	52

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

In kitab ini hawpu-hawpu adapun hipu sin kamumpaatan tungud ha sarsilah sin Nabiy -salawat iban salam kaniya- amuin subay labi-ingatun sin mga sila yaun duun in sababa'-baba tagi-baya' humati ha sarsilah iban sin pamandu sin Nabiy niya. Muramurahan piyagbarakat sin Allāh ha nagpūwn, nagpajukup iban na sin nagjūlbahasa ha kitab ini. In sanglit iban pagsukul tuput tunggal pa Allāh.

Bang man siya iyampun sin Allah, sibu da in duwa maas niya, agad in mga timaabang nagpajatuw sin Kitab ini

Sh. Engr. Hagmier L. Jairan Kulliyah Al-Hadīth Ash-Sharīf
Islamic University of Madinah

<https://alsarhaan.com>

Dih Makadjari Hidagang